




RADOSŁAW KRAJNIAK\*

 <https://orcid.org/0000-0002-7016-8859>

PROZOPOGRAFIA PRUSKIEJ GAŁĘZI ZAKONU NIEMIECKIEGO  
W PIERWSZEJ POŁOWIE XIV WIEKU

UWAGI KRYTYCZNE NA MARGINESIE KSIĄŻKI NORBERTA DELESTOWICZA\*\*


**Abstract**

Prosopography of the Prussian Branch of the Teutonic Order in the First Half of the 14<sup>th</sup> Century: Critical Remarks on the Book by Norbert Delestowicz

The book by Norbert Delestowicz on members of the Teutonic Order in the first half of the 14<sup>th</sup> century was highly anticipated within the scholarly community, and the research conducted by the historian from Poznań seemed promising. Until now, comprehensive biographies were prepared only for the representatives of the Prussian branch of the Teutonic Order, who appeared in primary sources up to 1309. In his endeavour to bridge this historiographical gap, the author of the reviewed book undertook an extensive effort to create a collective portrait of the analysed group and to construct several hundred biographies of Teutonic knights, priests, and sariant-brothers. However, the laborious task of accurately collecting and organising the vast amount of source material posed numerous challenges for the author, leading to evident shortcomings. This discussion article aims to highlight various errors that can be found throughout the book, including those in the general chapters, individual biographies, and the appended lists of Teutonic officials and convent members. Many of these errors suggest the disorder that prevailed during the creation of different parts of the book, as well as shortcomings stemming from incomplete or inadequate use of available primary sources and relevant scholarly publications. Regrettably, the extent of identified deficiencies prevents us from considering the reviewed monograph as a fully successful scholarly publication.

**Keywords:** Teutonic Order, Teutonic Knights, Prussia, late Middle Ages, prosopography

\* Archiwum Państwowe w Toruniu

 [radekkrajniak@gmail.com](mailto:radekkrajniak@gmail.com)

\*\* Uwagi na marginesie książki: Norbert DELESTOWICZ, *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach (1310–1351). Studium prozopograficzne*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2021, ss. 504. **Od redakcji:** Niniejszy tekst wpłynął do redakcji „Zapisek Historycznych” już po publikacji recenzji tej samej książki, pióra Gregory’ego Leightona w t. 87: 2022, z. 4 czasopisma. Dla dobra krytyki i dyskusji naukowej Komitet Redakcyjny „Zapisek Historycznych” zdecydował o publikacji tekstu Radosława Krajniaka, zawierającego liczne poprawki i uzupełnienia do książki Norberta Delestowicza.

Nadesłany 29.04.2023; Nadesłany po poprawkach 10.08.2023; Zaakceptowany 9.10.2023

Książka Norberta Delestowicza o braciach zakonu niemieckiego w okresie od 1310 do 1351 r. nawiązuje do badań Macieja Dorna, który przygotował podobne studium prozopograficzne poświęcone członkom pruskiej gałęzi zakonu do roku 1309<sup>1</sup>. Nawiązanie to jest oczywiście naturalne i w pełni uzasadnione. Monografię rozpoczyna poprzedzone spisem treści i wykazem skrótów *Wprowadzenie* (s. 11–22), w którym autor przedstawił m.in. stan badań nad składem osobowym zakonu, przywołując najważniejsze publikacje poświęcone interesującej go tematyce. W sposób wyczerpujący i zasadniczo przekonujący wyjaśnił następnie daty graniczne swoich dociekań i choć czytelnik mógłby oczekiwać pracy, która obejmie pełne stulecie, a datę końcową wyznaczy bitwa pod Grunwaldem, to jednak obiektywnie należy przyznać, że tak szeroko zakrojony projekt przerósłby możliwości badawcze jednej osoby. Następnie N. Delestowicz nieco uwagi poświęcił podstawie źródłowej, a także poinformował o etapach prowadzonych przez siebie badań. Przedstawił też pokrótce strukturę książki, która składa się z trzech części. Pierwsza to część opisowa, następna, najobszerniejsza, biograficzna, trzecią część stanowią zaś wykazy urzędników i członków konwentów.

Część opisową otwiera krótki rozdział I zatytułowany *Skład osobowy zakonu krzyżackiego w Prusach* (s. 25–31), w którym autor starał się ogólnie scharakteryzować członków zakonu przynależnych do kategorii braci rycerzy, kapłanów i kleryków, sariantów oraz półbraci i półsióstr. Bardzo skrótowo omówił ponadto warunki przyjęcia do zakonu i sposoby rekrutacji.

W rozdziale drugim, zatytułowanym *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach w latach 1310–1351* (s. 32–67) N. Delestowicz informuje czytelników, że udało mu się w badanym okresie zidentyfikować 955 członków zakonu, spośród których 642 to rycerze, 159 to klerycy, a grupę 154 osób tworzą rycerze bądź sarianci. Następnie poznański badacz prezentuje wyniki swoich badań nad pochodzeniem geograficznym braci. To udało się ustalić dla 382 członków zakonu, którzy, co nie zaskakuje, rekrutowali się głównie z Turynii i Saksonii. W dalszej części rozdziału autor prowadzi rozważania nad ich pochodzeniem etnicznym i społecznym. Zwraca uwagę na dominującą rolę niemieckojęzycznych braci zakonnych, choć dopatruje się także w badanym okresie członków zakonu o pruskim i słowiańskim pochodzeniu. Status społeczny udało mu się określić dla grupy 318 braci, wśród których dominują przedstawiciele ministeriałów, szlachty i rycerstwa. Stosunkowo nieliczni pozostają wciąż bracia wywodzący się z mieszczaństwa. Efekty badań N. Delestowicz przedstawia w tym

---

<sup>1</sup> Maciej DORNA, *Die Brüder des Deutschen Ordens in Preußen 1228–1309. Eine prosopographische Studie*, Köln 2012. Jest to poprawiona i uzupełniona wersja książki wydanej pierwotnie w języku polskim, por. idem, *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach w latach 1228–1309. Studium prozopograficzne*, Poznań 2004.

rozdziale również w kilku przejrzystych tabelach, nie pozbawionych jednak błędów, o czym więcej w dalszej części tekstu.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Przebieg karier braci krzyżackich* (s. 68–106), rozpoczynają rozważania nad pochodzeniem braci i możliwością ich awansu w ramach zakonu. Następnie autor stara się analizować zagadnienie dotyczące pobytu braci w Prusach i odpowiedzieć na pytanie, na ile pobyt w tej prowincji był stały, a na ile był tylko jednym z etapów kariery w zakonie. W dalszej części rozdziału N. Delestowicz omawia kariery braci świeckich, osobno zwracając uwagę na obecność braci w biskupstwach pruskich. Analizie poddaje również kariery kleryków. Część opisową kończy podsumowanie, w którym autor wylicza swoje najważniejsze ustalenia oraz informuje o różnorodnych trudnościach badawczych w ustalaniu pochodzenia geograficznego i społecznego członków zakonu w pierwszej połowie XIV w.

Zdecydowanie najobszerniejszą i zarazem najważniejszą częścią omawianej publikacji jest część biograficzna, zawierająca życiorysy braci krzyżackich (s. 115–386). W pierwszej kolejności przedstawione zostały biogramy rycerzy, następnie kapłanów i kleryków, na końcu rycerzy lub sariantów. Ważnym uzupełnieniem całości są wykazy urzędników i członków konwentów zakonnych w Prusach (s. 387–445). Do tej części pracy, mam tu na myśli zarówno biogramy, jak i wykazy, konieczne okazało się jednak zgłoszenie szeregu uwag i uzupełnień<sup>2</sup>.

\* \* \*

Szczegółową analizę monografii N. Delestowicza należy rozpocząć od omówienia obszernego zestawienia tabelarycznego znajdującego się na s. 45–67, w którym autor przedstawia dane dotyczące pochodzenia geograficznego i społecznego braci zakonnych oraz ich pobytu w Prusach. Przy każdej pojawiającej się w tabeli osobie zapisuje też jedną z trzech określających ją kategorii: rycerz (R), kleryk (K) i rycerz lub sariant (R/S). Informacje zawarte w omawianym zestawieniu nie zawsze przekazują jednak prawdziwe dane, najczęściej zaś nie pokrywają się one z tymi, które autor zebrał w biogramach poświęconych konkretnym członkom zakonu. Na s. 45 zapisał np., że Otto von Berga był obecny w Prusach od 1294 do 1311 r. Tymczasem w biogramie czytamy, że był poświadczany aż do 1321 r. (s. 283). Na tej samej stronie Henryka von

<sup>2</sup> Nieco zaskakuje fakt, że niemal żadnych zastrzeżeń nie zgłoszono w dotychczas opublikowanych recenzjach książki N. Delestowicza, zob. Marcin SUMOWSKI, [rec.] Norbert DELESTOWICZ, *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach (1310–1351). Studium prozopograficzne*, Ordines Militares Colloquia Torunensia Historica. Yearbook for the Study of the Military Orders, vol. 27: 2022, s. 319–321, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/OM.2022.014>; Gregory LEIGHTON, [rec.] Norbert DELESTOWICZ, *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach (1310–1351). Studium prozopograficzne*, Zapiski Historyczne, t. 87: 2022, z. 4, s. 158–164, DOI: <http://dx.doi.org/10.15762/ZH.2022.42>.

Blankenburg/Schwarzburg przypisuje do kategorii rycerzy, podczas gdy jego życiorys zamieszcza w części poświęconej sariantom lub rycerzom (s. 368). Podobnie błędnie przypisuje na s. 49 brata Henryka von Salza, którego biogram również widnieje wśród rycerzy lub sariantów (s. 370–371). W dalszej części tabeli (s. 46) niewłaściwie podaje okres uchwytnego w źródłach pobytu w Prusach Ottona von Eulenburg i Henryka von Grüne. Pierwszy z nich faktycznie notowany był do 1365, a nie 1356 r., drugi zaś do 1372, a nie 1371 r. W obu przypadkach poprawne informacje znalazły się jednak w odpowiednich życiorysach (s. 286, 199). Na s. 47 do kategorii rycerzy autor przypisał Alberta von Herbsleben, choć sam zamieścił jego biogram w części poświęconej sariantom lub rycerzom (s. 361). Inny błąd w analizowanej tabeli zauważamy przy Reinhardzie von Hermsgrüne, którego obecność w Prusach N. Delestowicz określił w tym miejscu jedynie na rok 1350, mimo że sam w biogramie pisze, że był wzmiankowany także w latach 1376–1378 (s. 293). Podobnie rzecz się ma z Albertem von Honstein, który w Prusach miał być poświadczany, jak wynika z tabeli, w latach 1335–1370. Informacja ta kłóci się jednak z tą podaną w biogramie (s. 361–362). Z niego wynika bowiem, że był wzmiankowany jeszcze w latach 1374–1378. Poza tym jego życiorys został zamieszczony w części poświęconej rycerzom lub sariantom, tymczasem w omawianej tabeli Albert został przyporządkowany do kategorii rycerzy. Kolejnym błędem zauważonym na tej stronie jest zapisanie przy Bernardzie von Honstein lat 1334–1365 jako okresu aktywności w Prusach, podczas gdy z biogramu możemy wyczytać, że był poświadczony jeszcze w 1367 r. (s. 126–127).

Następną niekonsekwencję zauważamy w przypadku Elgera von Honstein. Na s. 47 N. Delestowicz zapisał, że ów rycerz był odnotowywany w Prusach do 1330 r., tymczasem w opracowanym biogramie zakłada, że żył najpewniej jeszcze w 1331 r. (s. 150). Rozbieżne informacje przekazuje także na temat Hansa Kuchmeistra. Na s. 48 pisze, że na terenie Prus był obecny dowodnie od 1333 r., kreśląc zaś życiorys tej osoby, zapisał, że był on wzmiankowany już przynajmniej od 1330 r. (s. 178). Na tej samej stronie błędnie zapisano także okres obecności w Prusach Petzolda von Kürbitz. Ten, wbrew podanej tam informacji, nie znika za źródeł w 1360 r., ale jako komtur w Radzynie, co wynika zresztą z zamieszonego na s. 290–291 biogramu, był poświadczany nadal w 1370 r. Na s. 50 autor zapisał, że Albert Schaff von Dornburg w Prusach pojawiał się w źródłach między 1347 a 1356 r., tymczasem w biogramie czytamy, że nadal był wzmiankowany w 1377 r. (s. 117). Na tej samej stronie znajdujemy informację, że Gunter von Schwarzburg był poświadczany w Prusach do 1370 r., podczas gdy w życiorysie autor zauważa, że jako kompan komtura pokarminskiego występuje jeszcze w 1380 r. (s. 177). Na s. 51 zapisano z kolei, że Christian von Stolberg w Prusach występował od 1325 do 1341 r., ale z biogramu na s. 132 wynika, że był odnotowywany jeszcze w 1342 r. Na tej samej stronie

Fryderyk von Strassberg został zaliczony do kategorii braci rycerzy, choć jego biogram N. Delestowicz zamieścił w części poświęconej rycerzom lub sariantom (s. 365–366). Nieprawidłowo został także zaszeregowany Henryk von Strassberg. Z pewnością nie był to rycerz, lecz duchowny, członek kapituły katedralnej w Chełmży. Wśród kleryków jego biogram zamieszcza zresztą sam autor (s. 332–333), gdzie referuje m.in. moje przypuszczenia, że duchowny występujący w źródłach z pewnością od 1285 r. był wzmiankowany najpewniej jeszcze w 1315 r., a może także w 1316 r.<sup>3</sup> Delestowicz nie podważa w żaden sposób moich przypuszczeń, konstruuje życiorys tej osoby, również nie proponuje innych rozwiązań, a mimo to w omawianej tabeli, chyba nazbyt zachowawczo proponuje okres 1285–1310 jako lata aktywności Henryka von Strassberg w Prusach. Pozostając na s. 51, zauważmy też, że Albert von Stutterheim, o którym autor na s. 123 w poświęconym mu życiorysie pisze, że pochodził z rodziny ministeriałów, w tabeli widnieje jako przedstawiciel rodu hrabiów. Na s. 51 zapisano także, że Henryk von Wiedersberg w Prusach był notowany do 1340 r., choć z biogramu wynika, że miał być tu wzmiankowany nadal w 1346 r. (s. 215). Na s. 52 nieściśle jako rycerz został natomiast zaszeregowany Herman von Barby, którego biogram autor zamieszcza w części poświęconej rycerzom/sariantom (s. 372–373). Nieco dalej zalicza do ministeriałów Alberta, Jana i Luthera von Braunschweig, którzy przecież, co zresztą sam autor zauważa, pisząc życiorys każdego z nich, wywodzili się z książęcego rodu z Dolnej Saksonii (zob. s. 118–119, 234, 275–276). Na s. 53 autor zapisał ponadto, że Konrad von Gartow w Prusach był obecny do 1342 r., choć w biogramie sam zakłada, że jest wielce prawdopodobne, że jako komtur w Pokrzywnie zmarł dopiero w 1344 r. (s. 259). Poza tym w analizowanej tabeli Fryderyk von Germersleben został zapisany jako rycerz, mimo że autor zamieszcza jego biogram wśród rycerzy lub sariantów (s. 365). Odwrotną sytuację zauważamy za to na s. 54, gdzie Ekhard von Ranis został określony jako rycerz lub sariant, choć jego biogram znajdujemy wśród braci rycerzy (s. 149–150).

Kolejny z braci, Fryderyk von Regenstein, w tabeli widnieje jako obecny w Prusach w latach 1332–1333. Z poświęconego mu biogramu wynika jednak, że był aktywny nadal w 1343 r. i zmarł prawdopodobnie na początku następnego roku (s. 159–160). Podobnie rzecz się ma z Popponem von Regenstein. W tabeli jego obecność w Prusach określono na lata 1344–1345, tymczasem w biogramie czytamy, że był poświadczany jeszcze w 1370 r. (s. 292). Herman Trobe, wbrew informacji zawartej w omawianym zestawieniu, nie został przez autora zaliczony do grupy sariantów lub rycerzy, gdyż jego biogram znajdujemy w części poświęconej rycerzom (s. 218). Błędne informacje zostały podane

---

<sup>3</sup> Radosław KRAJNIAK, *Duchowieństwo kapituły katedralnej w Chełmży do 1466 roku. Studium prozopograficzne*, Toruń 2013, s. 144–147.

w tabeli także przy Rupercie von Warberg, gdyż w Prusach był on obecny nie tylko do 1351 r., lecz także pojawił się w źródłach jeszcze w 1367 r., co autor zauważa zresztą w jego biogramie (s. 294–295). Na s. 56 Jan von Mantz został określony jako sariant/rycerz, tymczasem jego biogram znajdujemy w części poświęconej wyłącznie rycerzom (s. 239). Na tej samej stronie zauważamy także kolejną nieścisłość. Z zamieszczonej tam tabeli wynika, że Konrad Roth w Prusach był obecny w latach 1315–1345, co nie koresponduje jednak z wynikami przedstawionymi w biogramie (s. 377). Podobnie jest w przypadku Jana von Rumpenheim, przy którym w tabeli zapisano, że w Prusach był obecny od 1339 do 1350 r., tymczasem – jak czytamy w jego życiorysie – po pewnej przerwie wrócił do Prus i jest poświadczany aż do 1404 r. (s. 242). Henryk von Schletten z kolei został w tabeli zapisany jako wywodzący się z rycerstwa, tymczasem w biogramie N. Delestowicz napisał, że jego rodzina należała do ministeriałów (s. 371). Na s. 57 nie do końca poprawne informacje zamieszczono także przy Erkungerze von Stetten, który w Prusach był widoczny już od 1324 r., a nie dopiero od roku 1335. Podobnie jak w innych przypadkach, poprawne dane znajdują się w biogramie rzeczonego rycerza (s. 152–153). Na s. 57 N. Delestowicz błędnie zaznaczył, że Rutger von Talheim był obecny w Prusach od 1321 r., choć jak sam zauważył w biogramie na s. 296, faktycznie był notowany już od 1318 r. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku Wernera von Wertheim. Z tabeli wynika, że w Prusach był obecny do 1347 r., tymczasem z biogramu dowiadujemy się, że był poświadczany nadal jeszcze przynajmniej w 1351 r. (s. 384).

Kolejny błąd zauważamy na s. 58, gdzie zapisano, że Henryk Ernesti w Prusach był notowany do 1344 r. Faktycznie pojawia się jeszcze w 1346 r., co wynika zresztą z życiorysu tej osoby zamieszczonego na s. 185–186. Ekhard Kulling – według zapisu w tabeli na s. 58 – po raz pierwszy miał pojawić się w źródłach w 1343 r. W biogramie N. Delestowicz raczej słusznie przypuszcza jednak, że był on wzmiankowany już w 1342 r. (s. 149). Z kolei Albert von Schaaken, który w tabeli na s. 59 widnieje jako odnotowywany od 1333 do 1336 r., w źródłach był poświadczany jeszcze w 1337 r., co sam N. Delestowicz zauważa w jego życiorysie (s. 122–123). Na tej samej stronie jako pochodzącego z Prus uznaje on brata-kapłana Jana Swiercin, choć w poświęconym mu biogramie przypuszcza, że mógł pochodzić z Kujaw (s. 342). W tabeli na s. 59 autor niewłaściwie, na lata 1318–1321, określił też czas pobytu w Prusach Jakuba von Thorn/von Bludau. Ten zmarł dopiero w 1358 r., o czym zresztą pisze sam N. Delestowicz na s. 338. Kolejny tego typu błąd zauważamy na s. 60, gdzie okres obecności w Prusach Chrystiana von Binsfeld autor zamyka na roku 1341, podczas gdy ten był wzmiankowany jeszcze na początku następnego roku, o czym dowiadujemy się z biogramu (s. 131–132). Z tabeli na s. 61 możemy ponadto wyczytać, że Dytryk von Blumenstein był obecny w Prusach od 1336 r., co kłóci się

jednak z informacjami zawartymi w opracowanym życiorysie, gdzie autor zauważa, że w Prusach był wzmiankowany już w 1315 r. (s. 138). Podobną nieścisłość możemy też wychwycić na s. 62, gdzie zapisano, że Werner von Grünberg w Prusach był notowany do 1359 r. Faktycznie, co wynika z biogramu, był aktywny także w następnym roku (s. 305). W tabeli na tej samej stronie błędnie do kategorii sariantów lub rycerzy został przypisany Werner von Linden, którego biogram autor zamieszcza jednoznacznie wśród rycerzy (s. 306). Z kolei Jan Schutzbar w Prusach był poświadczany już od 1334 r., o czym N. Delestowicz pisze w dalszej części książki (s. 375), a nie dopiero od 1339 r., jak zostało zapisane na s. 62. W tabeli na s. 63 błędne informacje zostały także zapisane przy Mangoldzie von Brandis i Wernerze von Brandis. Pierwszy w Prusach był poświadczany w latach 1333–1338 (s. 277), a nie w latach 1347–1348, drugi z rycerzy był notowany natomiast dowodnie od 1344 do 1348 r. (s. 305), a nie w latach 1333–1338. Na tej samej stronie błąd pojawia się przy Konradzie von Tettang, który w Prusach pojawiał się już w 1344 r. (zob. s. 262), a nie w 1348 r. Na s. 64 błędem jest z kolei zaszeregowanie Jana Brabanta do kategorii rycerzy, w sytuacji gdy sam autor poświęcony mu biogram zamieścił w części obejmującej sariantów lub rycerzy (s. 375). Na tej samej stronie N. Delestowicz pisze, że Fryderyk Quitz był poświadczany w Prusach od 1317 r., jednak w biogramie zauważa, że aktywny był tu już rok wcześniej (s. 154–155). Podobny błąd dotyczy też zapisanego na tej stronie Zygryda von Wobitz, który w tabeli widnieje jako obecny w Prusach jeszcze w 1323 r., podczas gdy w skreślonym na dalszych stronach życiorysie (s. 360) autor pisze o jego prawdopodobnej śmierci w 1322 r. i niewystępowaniu już w źródłach z roku 1323. Na s. 65 z kolei błędnie zanotowano okres obecności w Prusach Ortolfa von Trier, który nie był poświadczany tylko do 1337 r., lecz notowany był jeszcze w latach siedemdziesiątych XIV w., umierając w roku 1377, o czym zresztą pisze dalej sam N. Delestowicz (s. 282). Na tej samej stronie do kategorii rycerzy został przyporządkowany Albert von Massou, którego biogram znajdujemy jednak w części książki poświęconej rycerzom lub sariantom (s. 362). Dokładnie taka sama uwaga dotyczy pojawiającego się w tabeli na s. 67 Henryka von Schlewitz (biogram na s. 371–372). Na stronie 67 błędnie jako rycerz oznaczony został natomiast Henryk Sturmman, będący niewątpliwie kapłanem (biogram na s. 330).

Podobne błędy możemy wychwycić również w rozdziale trzecim, w którym autor podjął się próby analizy karier braci zakonnych. Wspominając na s. 70 o Gunterze von Honstein, błędnie zapisał, że był on w latach 1338–1342 komturem w Świeciu. W rzeczywistości we wskazanym okresie był notowany jako kompan komtura dzierzgońskiego, natomiast komturem świeckim był dowodnie w 1344 r. O wszystkich tych faktach N. Delestowicz pisze w biogramie na s. 175. Podobnie rzecz się ma z kolejnymi informacjami podanymi na s. 72 na temat Chrystiana von Stolberg, który członkiem konwentu w Bałdze

miał być do 1342 r. (zob. s. 132), a nie do 1341 r. i na s. 73, gdzie autor napisał, że Henryk von Mellingen w Prusach był obecny od 1306 r., podczas gdy faktycznie był notowany już od 1304 r. (zob. s. 205). Zwróćmy uwagę także na inną niekonsekwencję. Na s. 74 czytamy bowiem, że Gebhard von Gleina w 1287 r. był poświęcony w konwencie w Altenburgu. Na s. 165 w poświęconym mu biogramie autor pisze jednak, że był tam wzmiankowany w 1286 r. Na s. 74 znajdujemy kolejne błędne informacje. Henryk Dusemer nigdy nie był bowiem wielkim szatnym, pełnił natomiast godność wielkiego marszałka (zob. s. 183–185). Chrystian von Binsfeld wicekomturem w Gdańsku miał być z kolei do 1342, a nie 1341 r. (zob. s. 131–132). Na s. 75 błędnie zapisano, że Ludolf Hake komturem w Człuchowie był do 1356 r. Faktycznie był nim do 1353 r. (por. s. 267).

Kolejne błędne informacje znajdujemy na s. 78. Jan von Wellen nie był bowiem w latach 1336–1338 komturem w Neuhaus, lecz w Kowalewie. W Czechach notowany miał być dopiero w 1338 r. (por. s. 245). Na s. 81 pojawiają się błędne informacje na temat Henryka Dusemera. Ten w latach 1335–1339 był bowiem wielkim marszałkiem, a nie wielkim komturem, z kolei komturem brodnickim był przynajmniej do 1343, a nie 1342 r. (zob. s. 184). Błędną informację N. Delestowicz podaje także na s. 83, gdyż Henryk Reuss von Plauen nie był kompanem wielkiego komtura, lecz kompanem wielkiego mistrza (zob. s. 189). Na s. 90 czytamy zaś, że dla badanego okresu znamy 10 braci, którzy pełnili funkcje kompana wielkiego marszałka. Informacja ta nie jest jednak kompatybilna ze spisem kompanów ze s. 389, gdzie widzimy 11 braci, którzy do 1351 r. objęli wspomnianą funkcję. Z kolei na s. 91 autor błędnie, zamiast o kompanach komtura elbląskiego, pisze o rzekomych siedmiu kompanach komtura w Dzierzgoniu, co do których miałyby brakować informacji o ich wcześniejszej działalności. Na tej samej stronie możemy też przeczytać, że Berengar von Mellingen był m.in. kompanem prowizora w Dąbrównie, co nie jest jednak prawdą, gdyż ze źródeł wiemy, że sam był tam prowizorem, o czym zresztą autor pisze dalej w życiorysie tegoż urzędnika zakonnego (s. 125). Omawiając na s. 91 kompanów komturów elbląskich, napisał z kolei, że Henryk Geier zanim objął tę funkcję, był wicekomturem w Rogóźnie (powinno być Rogóźnie) oraz w Golubiu. W rzeczywistości wicekomturem był w Radzyniu, a nie w Rogóźnie, poza tym ten sam urząd pełnił jeszcze, poza Golubiem, także w Pasłęku. Autor pisze zresztą o tym dalej w poświęconym mu biogramie (s. 186). Kolejną niepełną informacją podaną na tej stronie jest okres pełnienia funkcji kompana komtura elbląskiego przez Jana Weskego. Tu podano jedynie rok 1337, wiadomo jednak, że kompanem był także w roku następnym (zob. s. 376).

Delestowicz nie ma też racji, pisząc na s. 94, że wójtowie kapituły pomezkańskiej poświadczani byli od 1315 r. Badania Mario Glauerta, które autor często



przytacza w recenzowanej pracy, wyraźnie pokazują, że pierwszy uchwytyny w źródłach wójt kapitulny Albert był odnotowywany już w latach 1312–1313<sup>4</sup>. Praca z książką niemieckiego uczonego sprawiała niestety N. Delestowiczowi więcej problemów. Przywołując na s. 94 badania M. Glauerta, autor stwierdza bowiem, że funkcję oficjała pomezkańskiego, która w jego ocenie rysuje się „tajemniczo”, mieli pełnić raczej bracia rycerze. Uważna lektura pracy Glauerta pokazuje jednak zupełnie odmienne wyniki. Otóż do 1371 r. urząd ten obejmowali zasadniczo członkowie kapituły pomezkańskiej, czyli bracia klerycy, a po tym czasie, mimo że oficjałowie najczęściej nie rekrutowali się już z grona członków kwidzyńskiego kolegium kanoników, to urząd ten nadal obsadzany był duchownymi<sup>5</sup>.

W rozdziale tym nie brakuje też kolejnych przykładów, w których autor zaprzecza sam sobie. Na s. 95 pisze choćby, że Wolrad von Lödla (w badanym okresie wójt biskupa sambijskiego w latach 1312 i 1318–1326) był jednym z tych piastujących ten urząd braci, o których wcześniejszej karierze nie jesteśmy w stanie nic powiedzieć. Tymczasem na s. 314 w poświęconym mu biogramie czytamy, że pierwszy raz wójtem biskupa sambijskiego był już w latach 1297–1302, a od 1302 do 1307 r. poświadczany był jako komtur w Ragnecie. Z błędną informacją spotykamy się też na s. 96. Dytryk von Gebesee, omawiany w tym miejscu jako kompan wójta biskupa sambijskiego, nie został wbrew temu, co pisze autor, komturem w Starogrodzie. Stał natomiast na czele konwentu w Gdańsku (por. s. 140–141). Autor nie ma również racji, pisząc na s. 101, że Bertram kanonikiem sambijskim był w latach 1327–1337, gdyż w jej składzie poświadczony był dowodnie od 1318 r. (por. s. 323). Podobnie na s. 102 błędnie zapisuje, że Arnold von Livland członkiem pomezkańskiej kapituły katedralnej był w latach 1335–1345. Faktycznie był nim jeszcze w 1346 r. (por. s. 321). Błąd na tej stronie popełnia także, przypisując Jakubowi von Thorn/von Bludau dziekanę sambijską, której ten nigdy nie piastował (por. s. 337–338). Nie ma też racji, pisząc na s. 104, że Henryk von Waldeck kanonikiem sambijskim był od 1337 r., gdyż faktycznie z kanonią notowany był już w 1336 r. (por. s. 333).

Kolejne błędy, pominięcia i nieścisłości zawarte są w biogramach. Uwagi do tej części pracy staram się przedstawiać w kolejności ich pojawiania się, bezpośrednio przy osobach, których dotyczą.

#### RYCERZE

- **Albert** (s. 115–116, biogram nr 5). Autor niesłusznie twierdzi, że pojawił się on w źródle tylko raz, w 1335 r., gdy był wówczas najpewniej pro-

<sup>4</sup> Zob. też uaktualnioną polskojęzyczną wersję pracy: Mario GLAUERT, *Pomezkańska kapituła katedralna w czasach średniowiecza*, red. Radosław BISKUP, Pelplin–Kwidzyn 2021, s. 279.

<sup>5</sup> Zob. *ibid.*, s. 267–268.

wizorem w Bartoszycach. Jednoznacznie jako tamtejszy prowizor został poświadczony bowiem jeszcze 21 IX 1336 r.<sup>6</sup>

- **Albert Schaff von Dornburg** (s. 117, nr 12). W biogramie czytamy, że jako komtur ostródzki był odnotowywany do 15 X 1348 r. W datowanym na ten dzień dokumencie Albert się jednak nie pojawia<sup>7</sup>. Wzmiankowany był natomiast z pewnością 14 X t.r.<sup>8</sup>
- **Alf von Benau** (s. 124, nr 28). Delestowicz zapisał, że jako wójt w Morągu był on poświadczany w źródłach od 13 VII 1350 r. Z dokumentów, które cytuje, wynika jednak, że pierwszy raz odnotowany został w tej roli 18 VII t.r.<sup>9</sup>
- **Alverich Schenk** (s. 124, nr 29). Nie jest prawdą, że jako wicekomtur w Dzierzgoniu był wzmiankowany od 22 VI 1335 r., gdyż po raz pierwszy pojawił się z tym urzędem dowodnie 22 VII t.r.<sup>10</sup> W biogramie przez dość niefortunny zapis nie wybrzmiało poza tym w sposób jednoznaczny, że od 25 XI 1339 r. do 4 IV 1341 r. był poświadczany jako wicekomtur w Pokrzywnie.
- **Bernard von Honstein** (s. 126, nr 38). W poświęconym mu biogramie autor zapisał, że członkiem konwentu w Dzierzgoniu był do 18 XI 1367 r. Inną informację podał jednak w wykazie członków tego konwentu na s. 402, gdzie czytamy, że ostatni raz był wzmiankowany 17 XI 1367 r. Twierdzi poza tym, że przez cały okres uchwytnej źródłowo aktywności nie pełnił żadnej dodatkowej funkcji. Nie jest to jednak informacja prawdziwa, gdyż 6 I 1355 r. został odnotowany jako marszałek koński (*pferdemarschall*)<sup>11</sup>.
- **Bubbo** (s. 131, nr 52). Wbrew informacji podanej w biogramie nie był poświadczany jedynie 2 VI 1311 r., ale pojawił się też na liście świadków dokumentu wystawionego przez wielkiego komtura 3 VI t.r.<sup>12</sup>
- **Burchard** (s. 131, nr 55). Według autora, jako prowizor w Stalewie, został odnotowany 13 VI 1335 r. Faktycznie wzmiankowany został na tym urzędzie 13 VII t.r.<sup>13</sup>

<sup>6</sup> *Preussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung* (dalej cyt. Pr. Urk.), Bd. 3/1: 1335–1341, hrsg. v. Max HEIN, Königsberg Pr. 1944, nr 81.

<sup>7</sup> Pr. Urk., Bd. 4: 1346–1351, hrsg. v. Hans KOEPPEN, Marburg 1964, nr 357.

<sup>8</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 356; Dieter HECKMANN, *Amtsträger des Deutschen Ordens in Preußen und in den hochmeisterlichen Kammerballeien des Reiches bis 1525. Dostojnicy zakonu niemieckiego w Prusach i baliwatach kamery wielkomistrzowskiej w Rzeszy do 1525 roku*, Toruń 2020, s. 412.

<sup>9</sup> Pr. Urk., Bd. 4, nr 597; D. HECKMANN, op.cit., s. 315.

<sup>10</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3/1, nr 8; D. HECKMANN, op.cit., s. 271.

<sup>11</sup> Zob. Pr. Urk., 5/1: 1352–1356, hrsg. v. Klaus CONRAD, Marburg 1969, nr 301.

<sup>12</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2: 1309–1335, hrsg. v. Max HEIN, Erich MASCHKE, Königsberg Pr. 1939, nr 34.

<sup>13</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3/1, nr 7.

- **Dytryk von Altenburg** (s. 136–137, nr 75). Delestowicz wspominając w biografii o Fryderyku von Liebenzell, poprzedniku Dytryka na urzędzie komtura ragneckiego, błędnie zapisał, że ostatni raz został on poświadczony dowodnie 30 VIII 1318 r. W rzeczywistości miał być wzmiankowany 30 września t.r.<sup>14</sup> Kolejny błąd popełnia, wspominając też o śmierci wielkiego marszałka Henryka von Plötzkau, którą błędnie datuje na dzień 18 VI 1320 r. zamiast na 27 VII t.r.<sup>15</sup>
- **Dytryk von Lichtenhain** (s. 141–142, nr 83). Autor pisze, że być może już od 19 VII 1317 r. do 18 X 1328 r. miał on być komturem świeckim i człuchowskim. Z zamieszczonego na końcu książki spisu urzędników (s. 395) wynika jednak, że jako komtur w Człuchowie po raz pierwszy wystąpił w znanych nam źródłach 16 I 1323 r.
- **Eberhard Greiff** (s. 145–146, nr 96). Nie jest prawdą, że jako kompan wielkiego mistrza był poświadczany od 29 IX 1342 r., gdyż pierwszym znanym dokumentem, w którym wystąpił w tej roli, jest ten datowany na 28 X t.r.<sup>16</sup> Ponadto nie do końca jasne jest, dlaczego N. Delestowicz uważa, że jako kompan występował w źródłach do 8 XI 1343 r., a od 29 XI t.r. pojawia się już w dokumentach wielkich mistrzów „bez żadnego dookreślenia”. Nie wynika to z pewnością ze źródeł, które autor sam cytuje. Eberhard owego 29 XI 1343 r. wciąż był notowany przecież jako kompan wielkiego mistrza<sup>17</sup>.
- **Ekhard** (s. 148, nr 106). Nie jestem przekonany, czy na podstawie zapisu źródłowego, do którego odsyła autor, możemy zaliczyć Ekharda do grona członków zakonu niemieckiego. Pojawia się on wśród świadków dokumentu wystawionego 13 IV 1326 r. przez biskupa chełmińskiego Ottona, jednak zapisany jest wyraźnie po kanoniku i oficjale chełmińskim oraz wójcie biskupim, a tylko oni zostali jednoznacznie dookreśleni jako bracia zakonu niemieckiego<sup>18</sup>.
- **Ekhard Kuling** (s. 149, nr 109). Autor zapisał, że Ekhard był „pierwszym i zarazem ostatnim poświadczonym w źródłach komturem Wystruci”. Nie jest to jednak informacja poprawna, o czym powinien zresztą wiedzieć sam N. Delestowicz, skoro w wykazie na s. 433 obok Kulinga wymienia też poświadczonego w latach 1326–1329 komtura Gotfryda von

<sup>14</sup> Poprawną informację podaje już w biografii Fryderyka i w wykazie komturów ragneckich, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 159, 426.

<sup>15</sup> Również w tym przypadku poprawne informacje znalazły się zarówno w biografii Henryka, jak i w wykazie wielkich marszałków, zob. ibid., s. 208, 389.

<sup>16</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3/1, nr 486; D. HECKMANN, op.cit., s. 154.

<sup>17</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3/1, nr 621.

<sup>18</sup> Por. *Urkundenbuch des Bisthums Culm* (dalej cyt. UBC), bearb. v. Carl Peter WOELKY, Danzig 1885, nr 217.

Heimberg. Poza tym nie jest prawdą, że Ekhard jako tamtejszy komtur został odnotowany po raz pierwszy dowodnie 2 VI 1343 r. Faktycznie doszło do tego 23 VI t.r.<sup>19</sup>

- **Ekhard von Buchhain** (s. 149, nr 110). Delestowicz nie ma racji, pisząc, że jako kompan wielkiego mistrza Ekhard po raz pierwszy pojawił się w znanych nam źródłach 23 III 1349 r., ponieważ był już wzmiankowany w tej roli 19 II t.r.<sup>20</sup>
- **Ekhard von Ranis** (s. 149, nr 111). W biogramie czytamy, że jako prowizor w Morażu był poświadczany od 17 IV 1331 r. W rzeczywistości, co wynika także z dokumentów, do których odsyła autor, w tej roli był odnotowywany od 17 XII t.r.<sup>21</sup>
- **Emeryk** (s. 151, nr 113). Autor recenzowanej książki zna tylko jeden dokument, z 22 IX 1343 r., w którym Emeryk wystąpił jako kompan komtura Wystruci. Ów rycerz jest jednak najpewniej tożsamy z Emerykiem, który jako kompan tamtejszego prowizora został poświadczony 30 V 1353 r.<sup>22</sup>
- **Erkenbert von Voigtsberg** (s. 152, nr 120). Autor nie ma racji, pisząc, że był on wójtem biskupa pomezańskiego od 15 VIII 1361 r. do 21 X 1366 r. W świetle danych zaprezentowanych przez Marca Jarzebowskiego okres urzędowania Erkenberta jako wójta biskupiego możemy wydłużyć do okresu 7 V 1361 r. – 21 XII 1366 r.<sup>23</sup>
- **Fryderyk von Senskau** (s. 161, nr 147). W życiorysie Fryderyka spotykamy się z niezbyt zrozumiałą sytuacją. Delestowicz słusznie zauważa, że ów brat zakonny był kompanem wójta biskupa sambijskiego. Dalej pisze jednak, że „najpewniej nie jest tożsamy z imiennikiem, który od 25 stycznia 1372 do 6 stycznia 1374 roku pełnił funkcję wójta w Przezmarku”. Mimo tej deklaracji autor zapisuje go w wykazie na s. 426 jako wójta w Przezmarku, ale tylko z datą 25 I 1372 r.
- **Gerhard Rude** (s. 166–167, nr 163). W poświęconym mu biogramie N. Delestowicz pomija dokument z 25 V 1310 r., w którym Gerhard występuje jako kompan wójta biskupa warmińskiego Konrada von Altenberg<sup>24</sup>.

<sup>19</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3/1, nr 560; D. HECKMANN, op.cit., s. 325.

<sup>20</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 396; D. HECKMANN, op.cit., s. 154.

<sup>21</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 746; D. HECKMANN, op.cit., s. 314.

<sup>22</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 158; D. HECKMANN, op.cit., s. 327.

<sup>23</sup> Zob. Marc JARZEBOWSKI, *Die Residenzen der preussischen Bischöfe bis 1525* (Prussia Sacra, Bd. 3), Toruń 2007, s. 454.

<sup>24</sup> *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands* (dalej cyt. CDW), Bd. 1: *Urkunden der Jahre 1231–1340*, hrsg. v. Carl Peter WOELKY, Johann Martin SAAGE, Mainz 1860, nr 153. Delestowicz wykorzystuje ten dokument w biogramie poświęconym Konradowi von Altenburg, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 257.

W otoczeniu tego wójta widzimy go także 4 III 1311 r. (ten dokument autor przywołuje w biogramie)<sup>25</sup>. W tym przypadku przy jego imieniu nie zanotowano co prawda, że był kompanem, możemy chyba jednak zażytkować tezę, że był nim również wówczas<sup>26</sup>.

- **Gerlach** (s. 168, nr 169). Według autora, jako zarządca lasu w konwencie pokarmińskim, był poświadczany do 2 II 1353 r. Znany jest jednak przynajmniej jeszcze jeden dokument, datowany na 21 IX t.r., w którym Gerlach wciąż pojawia się ze wspomnianym urzędem<sup>27</sup>.
- **Glabune i Gniewomir von Schwintsch** (s. 170, nr 175–176). Zaliczenie wymienionych osób do grona braci rycerzy zakonu niemieckiego jest całkowitym nieporozumieniem. Przekonuje zresztą o tym dostępna literatura przedmiotu, której znajomość deklaruje N. Delestowicz, ale której przynajmniej w tym miejscu nie wykorzystuje. Sylwetka Gniewomira ze Świncza została bowiem dokładnie przedstawiona przez Klemensa Bruskiego, który jednak wyraźnie stwierdził, że w dokumencie z 22 XI 1349 r., czyli w tym, na który powołuje się autor recenzowanej książki, Gniewomir występuje jako sługa w konwencie gdańskim<sup>28</sup>. Niemal pewne jest, że w tej samej roli występuje tam też Glabune, również zaliczony przez N. Delestowicza w poczet rycerzy zakonnych. Co istotne, w przeciwieństwie do pozostałych świadków wystawienia tego dyplomu, nie zostali oni określani jako bracia<sup>29</sup>.
- **Gunter** (s. 173, nr 186). Poza dokumentem z 2 VI 1311 r., o którym autor informuje w biogramie, pojawił się on także jako świadek dyplomu wystawionego przez wielkiego komtura 3 VI t.r.<sup>30</sup>
- **Gunter von Schwarzburg** (s. 177, nr 198). Delestowicz zapisał, że wracając na urząd kompana komtura w Ostródzie, Gunter był wzmiankowany od 7 II 1358 r. Dokument, na który się powołuje, datowany jest jednak na 7 XII t.r.<sup>31</sup>

---

<sup>25</sup> CDW, Bd. 1, nr 158.

<sup>26</sup> Ten sam zarzut formułuję w artykule recenzyjnym pisanym na marginesie pracy D. Heckmanna, por. Radosław KRAJNIAK, *Dostojnicy i urzędnicy zakonu niemieckiego do 1525 r. Uwagi i uzupełnienia do spisów opracowanych przez Dietera Heckmanna*, Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym, t. 60: 2021, nr 4, s. 235, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/KLIO.2021.041>.

<sup>27</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 186; D. HECKMANN, op.cit., s. 265.

<sup>28</sup> Klemens BRUSKI, *Lokalne elity rycerstwa na Pomorzu Gdańskim w okresie panowania zakonu krzyżackiego. Studium prozopograficzne*, Gdańsk 2002, s. 97–98.

<sup>29</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 4, nr 473.

<sup>30</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 34.

<sup>31</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 5/2, hrsg. v. Klaus CONRAD, Marburg 1973, nr 697.

- **Gunter von Weberstedt** (s. 177, nr 199). Autor zauważa, że ten członek konwentu w Człuchowie, znany z dokumentu datowanego na 9 X 1326 r., jest prawdopodobnie tożsamy z innym bratem z tamtejszego konwentu, znanym jedynie z imienia i poświadczanym w latach 1332–1334. Ta próba identyfikacji wydaje się trafna i zasadna, dlatego trudno zrozumieć, z jakich powodów w wykazie braci zakonnych z Człuchowa (s. 397) N. Delestowicz zapisuje ich jako dwie różne osoby.
- **Hans Küchmeister** (s. 178, nr 202). Delestowicz twierdzi, że od 10 IV 1333 r. do 24 VIII 1337 r. był odnotowywany w konwencie dzierzgońskim. W rzeczywistości w tym okresie był wzmiankowany jako prowizor w Iławie<sup>32</sup>.
- **Hans von Stocksberg** (s. 179, nr 203). Nie jest prawdą, że jako członek konwentu w Dzierzgoniu został wspomniany 13 VI 1335 r., gdyż dokument, który cytuje autor datowany jest na 13 VII t.r.<sup>33</sup>
- **Henryk Cleycz** (s. 183, nr 226). Przedstawiając informacje na temat działalności tego brata zakonnego, N. Delestowicz zakłada, że był on spokrewniony z Piotrem Cleyczem, który zarządcą lasu w Królewcu miał być według niego od 1 do 14 VIII 1375 r. Faktycznie na urzędzie tym widzimy Piotra jednak jeszcze przynajmniej 22 VIII t.r.<sup>34</sup>
- **Henryk Rabe** (s. 188, nr 237). Delestowicz nie ma racji, pisząc, że 28 IV 1348 r. został on poświadczony jako kompan komtura w Dzierzgoniu. Faktycznie w roli kompana był wzmiankowany 28 IV 1345 r.<sup>35</sup>
- **Henryk von Bovenden** (s. 194, nr 254). Autor błędnie zapisał, że karierę Henryka w Prusach możemy śledzić do 1358 r. Faktycznie ów brat zakonny był poświadczany jako wielki komtur jeszcze w 1359 r., co wynika zresztą z dalszej części biogramu.
- **Henryk von Grüne** (s. 199, nr 265). W biogramie czytamy, że od 22 XI do 11 XII 1371 r. miał przebywać w konwencie w Ostródzie. W rzeczywistości w tym okresie był poświadczany jako prowizor w Dąbrównie<sup>36</sup>.
- **Henryk von Haugwitz** (s. 199, nr 266). Autor nie ma racji, pisząc, że jako komtur w Papowie był on poświadczany do 9 IX 1330 r. W datowanym na ten dzień dokumencie Henryk się nie pojawia<sup>37</sup>, a ostatni znany dyplom, w którym był poświadczony jako komtur papowski, został wystawiony 24 VIII 1330 r.<sup>38</sup>

<sup>32</sup> Por. D. HECKMANN, op.cit., s. 278.

<sup>33</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 7.

<sup>34</sup> Por. D. HECKMANN, op.cit., s. 345.

<sup>35</sup> Poprawną informację podaje w wykazie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 399.

<sup>36</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 6/1: 1362–1366, hrsg. v. Klaus CONRAD, Marburg 1986, nr 978–980, 997.

<sup>37</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 695.

<sup>38</sup> Zob. ibid., nr 694; D. HECKMANN, op.cit., s. 426.

- **Henryk von Löwenstein** (s. 204, nr 277). Delestowicz błędnie zapisał, że kompanem wielkiego mistrza Henryk był do 29 IX 1343 r. Ostatnim znany w chwili obecnej dyplomem, w którym występuje w tej roli, jest ten datowany na 29 XI t.r.<sup>39</sup>
- **Henryk von Wiedersberg** (s. 215, nr 306). Biogram rozpoczyna się od zdania, że „W Prusach jest poświadczany w latach 1328–1340”. Stwierdzenie to nijak ma się jednak do dalszych zaprezentowanych przez autora ustaleń, zgodnie z którymi miał być notowany nadal przynajmniej w 1344 i 1346 r.
- **Herman** (s. 217, nr 316). Autor zapisał, że jako wójt w Dąbrównie został on poświadczony tylko raz, 13 VI 1335 r. Po pierwsze, jako wójt odnotowany został nie 13 VI, a 13 VII t.r.<sup>40</sup>, po drugie zaś, był wzmiankowany także 22 VII t.r.<sup>41</sup>
- **Herman Vuchtekop** (s. 218–219, nr 321). Delestowicz uważa, że jako członek konwentu w Gdańsku był on poświadczany do 5 I 1331 r. Dokument, który przywołuje, datowany jest jednak na 6 I t.r.<sup>42</sup>
- **Herman von Leisnig** (s. 219, nr 324). W księżce błędnie zanotowano, że kompanem wielkiego mistrza był do 6 VI 1336 r. W świetle znanych źródeł był poświadczany w tej roli do 6 VII t.r.<sup>43</sup>
- **Jan** (s. 224, nr 338). Według autora, jako komtur niezawski, miał zostać odnotowany tylko 1 VIII 1313 r. Dokument, który został przywołany, datowany jest jednak na 8 I t.r.<sup>44</sup>
- **Jan Wernkonis** (s. 231–232, nr 367). Nie jest prawdą, jak pisze autor, że Jan był pierwszym komturem w Sątocznie. Przed nim na urzędzie tym widzimy Herolda von Oren<sup>45</sup>.
- **Jan von Böhmen** (s. 233, nr 371). Delestowicz uważa, że jako kompan wójta biskupa sambijskiego był on wzmiankowany do 25 VII 1335 r. W tej roli spotykamy go jednak jeszcze przynajmniej 2 XII t.r.<sup>46</sup>
- **Jan von Falkenstein** (s. 235, nr 375). Według autora jako komtur w Gniewie był poświadczany po raz pierwszy do 3 XI 1351 r. Tymczasem znany

<sup>39</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 631. Błąd pojawia się w pracy D. Heckmanna, który uważał, że jako kompan pojawił się ostatni raz 8 XI 1343 r., zob. D. HECKMANN, op.cit., s. 154.

<sup>40</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 7.

<sup>41</sup> Zob. ibid., nr 8; D. HECKMANN, op.cit., s. 420.

<sup>42</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 709.

<sup>43</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 68; D. HECKMANN, op.cit., s. 154.

<sup>44</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 87; D. HECKMANN, op.cit., s. 409.

<sup>45</sup> Zauważa to zresztą N. Delestowicz, zob. biogram Herolda oraz wykaz urzędników, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 221, 428.

<sup>46</sup> Zob. *Urkundenbuch des Bisthums Samland* (dalej cyt. UBS), H. 2, hrsg. v. Carl Peter WOELKY, Hans MENDTHAL, Leipzig 1898, nr 293; D. HECKMANN, op.cit., s. 500.

jest jeszcze dokument, w którym jako tamtejszy komtur został wspomniany także 24 XII t.r.<sup>47</sup>

- **Jan von Königsberg** (s. 237, nr 380). Delestowicz twierdzi, że 30 XI 1343 r. został on odnotowany jednocześnie jako wójt biskupa chełmińskiego i wójt w Nowym Mieście Lubawskim. Nie jest to jednak informacja poprawna, gdyż wówczas, co jasno wynika ze źródła, wystąpił jako wójt biskupi w Lubawie<sup>48</sup>.
- **Jan von Plötzkau** (s. 240, nr 389). Według autora wicekomturem dzierzgońskim miał być od 18 X 1354 r. W świetle znanych źródeł wiemy jednak, że z tym urzędem zaczął się pojawiać dowodnie od 25 IV 1353 r.<sup>49</sup>
- **Jan von Ringenburg** (s. 241, nr 393). W biografii czytamy, że Jana widzimy w Prusach po raz pierwszy w 1333 r. na urzędzie prowizora w Tapiawie. Wydaje się jednak, że jest on tożsamy z Janem de Rynkenburg, który jako kompan wójta biskupa warmińskiego został poświadczony 26 XII 1329 r.<sup>50</sup>
- **Jan von Rumpenheim** (s. 242–243, nr 394). Autor nie ma racji, pisząc, że wieńczy on swoją karierę w 1404 r., obejmując urząd komtura elbląskiego i wielkiego szatnego. W rzeczywistości był wówczas komturem w Elblągu i wielkim szpitalnikiem<sup>51</sup>. Dalej pisze również, że Wilhelm von Rumpenheim od 9 IV 1368 r. do 16 VIII 1370 r. był zarządcą lasu w Królewcu. Faktem jednak jest, że w tej roli ów Wilhelm był wzmiankowany już przynajmniej od 2 XI 1365 r.<sup>52</sup>
- **Jan von Thorn** (s. 243, nr 397). Delestowicz zapisał, że ów brat zakonny od 9 IX 1346 r. do 29 VIII 1352 r. był wzmiankowany jako członek konwentu w Człuchowie. Nie zauważył jednak, że w tym okresie, dowodnie 3 II 1347 r., został poświadczony jako tamtejszy zarządca kuchni<sup>53</sup>.
- **Konrad** (s. 252, nr 417). W biografii czytamy, że prowizorem w Iławie był dowodnie do 29 IX 1328 r. W rzeczywistości ostatni znany dokument, w którym występuje jest datowany na 29 VI t.r.<sup>54</sup>

<sup>47</sup> Klemens BRUSKI, Wiesław DŁUGOKĘCKI, *Dwa dokumenty komturów gniewskich z lat 1351 i 1373*, Studia Bałtyckie, t. 1: 1996, s. 317–318.

<sup>48</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 622.

<sup>49</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 145; D. HECKMANN, op.cit., s. 272.

<sup>50</sup> Zob. CDW, Bd. 1, nr 245.

<sup>51</sup> Por. poprawne dane podane przez: D. HECKMANN, op.cit., s. 215; Bernhart JÄHNIG, *Dostojnicy zakonu krzyżackiego w Prusach*, [in:] *Zakon Krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku* (Dzieje Zakonu Niemieckiego, t. 2), red. Roman CZAJA, Andrzej RADZIWIŃSKI, Toruń 2013, s. 293.

<sup>52</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 6, nr 403; D. HECKMANN, op.cit., s. 345.

<sup>53</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 136; D. HECKMANN, op.cit., s. 456, badacz cytuje jednak niewłaściwy dokument.

<sup>54</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 624; D. HECKMANN, op.cit., s. 278.



- **Konrad von Muro** (s. 261, nr 443). Delestowicz pisze, że kolejny po Konradzie prowizor Tapiawy, Benusch Schonenberg, zostaje odnotowany dopiero 18 I 1368 r. Nie jest to poprawna informacja. Benusch z tym urzędem był wzmiankowany już przynajmniej 6 VI 1367 r.<sup>55</sup>
- **Konrad von Wahren** (s. 263, nr 449). W biogramie znajdujemy informację, że jako wicekomtur w Elblągu był poświadczany w latach 1320–1321. Pominięty został tym samym dokument z 22 XI 1323 r., gdy również wystąpił z tym urzędem<sup>56</sup>.
- **Kuno von Hattstein** (s. 265–266, nr 455). Autor nie ma racji, pisząc, że wywodzący się z tej samej rodziny i noszący to samo imię brat Kuno von Hattstein był od 1379 do 1382 r. wielkim komturem, gdyż w rzeczywistości był wówczas wielkim marszałkiem<sup>57</sup>.
- **Ludolf Hake** (s. 267, nr 462). Delestowicz twierdzi, że Ludolf na urzędzie komtura w Bytowie był poświadczany od 12 VI 1346 r. Nie jest to jednak poprawna informacja, ponieważ po raz pierwszy w tej roli został odnotowany dowodnie 12 VII t.r.<sup>58</sup>
- **Ludolf von Lussenburg** (s. 271, nr 467). W biogramie czytamy, że jako prowizor w Pasłęku pojawiał się w źródłach do 23 VI 1337 r. Ostatni znany dokument, w którym wystąpił, jest jednak datowany na 29 VI t.r.<sup>59</sup>
- **Mikołaj Bleier** (s. 279–280, nr 501). Autor myli się, pisząc, że jego następcą na urzędzie wicekomtura w Gniewie został odnotowany 18 VIII 1355 r., gdyż miało to miejsce 15 VIII t.r. W tym samym dokumencie pojawił się także jako brat zakonny Mikołaj, jednak N. Delestowicz nie ma racji, pisząc, że został wówczas zapisany bez nazwiska, gdyż w źródle określony został jako Niclas Blier<sup>60</sup>.
- **Mikołaj Pechwinkel** (s. 280, nr 504). Delestowicz nie ma racji, pisząc, że jako wójt biskupa sambijskiego był odnotowywany do 25 VIII 1357 r. W tej roli był wzmiankowany bowiem przynajmniej do 15 XI t.r.<sup>61</sup>
- **Neso** (s. 282, nr 510). Autor podał informację, że jako wicekomtur w Królewcu pojawił się on w 1310 r. Nie zauważył – zdaje się – faktu, że dokument, który cytuje, ma wadliwą datację, na co zwrócono już uwagę w historiografii<sup>62</sup>. Przywoływany dokument został bowiem wystawiony przez

<sup>55</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 6, nr 569; D. HECKMANN, op.cit., s. 354.

<sup>56</sup> Zob. CDW, Bd. 1, nr 217.

<sup>57</sup> Por. poprawne dane podane przez: D. HECKMANN, op.cit., s. 209; B. JÄHNIG, op.cit., s. 292.

<sup>58</sup> Pr. Urk., Bd. 4, nr 40; D. HECKMANN, op.cit., s. 295.

<sup>59</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 116; D. HECKMANN, op.cit., s. 309.

<sup>60</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 355.

<sup>61</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/2, nr 595; D. HECKMANN, op.cit., s. 498.

<sup>62</sup> Zob. m.in. M. DORNA, *Die Brüder*, s. 224, przyp. 11. Wspominam też o tym w jednym ze swoich ostatnich artykułów, zob. R. KRAJNIAK, *Dostojnicy i urzędnicy*, s. 229.

wielkiego marszałka Henryka von Plötzkau, który urząd ten sprawował od 1313 r.<sup>63</sup>

- **Otto von Eulenburg** (s. 286, nr 523). W biogramie znajdujemy informację, że na urzędzie rybickiego w konwencie ostródzkim był poświadczany od 23 IV 1347 r. do 13 XII 1365 r. Faktem jest jednak, że między 1348 a 1350 r. na urzędzie tym widzimy dwie inne osoby<sup>64</sup>.
- **Otto von Honstein** (s. 286, nr 524). Delestowicz zapisał, że jako kompan wójta Sambii był poświadczany od 4 IV 1348 r. Znany jest jednak dokument, w którym w tej roli wystąpił już 16 VIII 1347 r.<sup>65</sup>
- **Petzold von Kürbitz** (s. 290, nr 535). W biogramie czytamy, że jako wójt biskupa sambijskiego był odnotowywany od 30 VI 1348 r. do 11 XI 1355 r. Faktycznie, pierwszy znany dokument, w którym został wymieniony w tej roli, datowany jest na 29 VI 1348 r., ostatni zaś na 9 XI 1355 r.<sup>66</sup>
- **Rapoto** (s. 292, nr 544). Autor uważa, że Rapoto, jako członek konwentu w Dzierzgoniu, był poświadczony 13 VI 1335 r. W rzeczywistości dokument, który przywołuje, datowany jest na 13 VII t.r.<sup>67</sup>
- **Reinhard von Hermsgrüne** (s. 293, nr 548). Autor zapisał, że jako kompan wielkiego szpitalnika i komtura w Elblągu był wzmiankowany od 4 VI 1376 r. do 28 III 1378 r. Pomija tym samym dokument, w którym Reinhard (Reynyke) w tej roli został odnotowany już 8 I 1371 r.<sup>68</sup>
- **Rutger** (s. 296, nr 564). Błędem jest twierdzenie, że jako komtur w Gdańsku jest uchwytny w źródłach do 6 VI 1336 r. Ostatni znany dyplom, w którym występuje jest datowany na 6 VII t.r.<sup>69</sup>
- **Tietz Stange** (s. 298, nr 576). Nie jest prawdą, że członkiem konwentu w Dzierzgoniu był od 13 VI 1335 r., gdyż dokument, w którym Tietz pojawia się dowodnie po raz pierwszy, jest datowany na 13 VII t.r.<sup>70</sup>
- **Werner von Grünberg** (s. 305, nr 606). Delestowicz pisze, że przez cały okres od 1348 r. do 1360 r. występował on jako kompan wielkiego marszałka. Nie ma co do tego jednak żadnej pewności, zresztą sam autor wyraźnie zapisuje, że Werner był kompanem dowodnie w 1348 r., następnie zaś był notowany od 19 XI 1354 r. do 11 IX 1359 r. W wykazie na s. 389 zapisuje poza tym, że od 1348 r. do 1353 r. na funkcji tej był wzmiankowany Kuno von Hattstein. Wśród podanych powyżej informacji zauwa-

<sup>63</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 25.

<sup>64</sup> Zauważa to zresztą sam autor w wykazie urzędników, por. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 421.

<sup>65</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 237; D. HECKMANN, op.cit., s. 330.

<sup>66</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 341; Bd. 5/1, nr 365; D. HECKMANN, op.cit., s. 498.

<sup>67</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 7.

<sup>68</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 6, nr 873; D. HECKMANN, op.cit., s. 216.

<sup>69</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 68; D. HECKMANN, op.cit., s. 285.

<sup>70</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 7.

żalna jest jeszcze przynajmniej jedna nieścisłość. Otóż Werner nie był poświadczany jako kompan dowodnie tylko do 11 IX 1359 r., gdyż był notowany z tą funkcją jeszcze przynajmniej 22 XII t.r.<sup>71</sup>

- **Werner von Orseln** (s. 306–309, nr 609). Nie jest zgodna z prawdą informacja, jakoby na wielkiego mistrza miał zostać wybrany w czerwcu 1324 r. Doszło do tego niewątpliwie w lipcu t.r.<sup>72</sup>
- **Wilhelm von Tettau** (s. 311, nr 617). W życiorysie Wilhelma zabrakło informacji, że 7 XII 1358 r. poświadczony został jako prowizor w Działdowie<sup>73</sup>.
- **Winrich von Kniprode** (s. 311, nr 619). Z biogramu opracowanego przez N. Delestowicza wynika, że w latach 1334–1336 był kompanem komtura w Elblągu, „po czym zostaje tamtejszym komturem, na którym to stanowisku spotykamy go od 17 marca 1338 do 18 maja 1341 roku”. Nie jest to jednak poprawna informacja, gdyż we wskazanym okresie Winrich był komturem w Gdańsku<sup>74</sup>.

#### KAPŁANI I KLERYCY

- **Arnold** (s. 320, nr 6). W biogramie czytamy, że duchowny był poświadczany w konwencie dzierzgońskim do 22 VI 1335 r. Jest to błędna informacja, gdyż w źródłach widzimy go faktycznie 22 VII t.r.<sup>75</sup>
- **Bertram** (s. 323–324, nr 14). Nie jest prawdą, że jako dziekana sambijskiego zauważamy go w źródłach od 8 IX 1334 r. do 3 V 1337 r., gdyż faktycznie w tej roli jest widoczny od 8 XI 1334 r.<sup>76</sup>
- **Chrystian** (s. 324, nr 16). Autor popełnia błąd, pisząc, że 14 IV 1335 r. oraz 29 IX 1340 r. wystąpił on jako pleban chełmiński. W rzeczywistości był plebanem kościoła parafialnego w Chełmży i jednocześnie członkiem tamtejszej kapituły katedralnej<sup>77</sup>.

<sup>71</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/2, nr 806; D. HECKMANN, op.cit., s. 211.

<sup>72</sup> Poprawne informacje zamieszcza zresztą autor w wykazie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 387.

<sup>73</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5, nr 697; D. HECKMANN, op.cit., s. 423.

<sup>74</sup> Wie o tym zresztą sam autor, który umieszcza Winricha w wykazie komturów gdańskich, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 407.

<sup>75</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 8.

<sup>76</sup> Por. UBS, H. 2, nr 284; Pr. Urk., Bd. 2, nr 856; Radosław BISKUP, *Das Domkapitel von Samland (1285–1525)*, übersetzt v. Maria BISKUP, Christian MYSCHOR, Kristina STÖBENER (Prussia Sacra, Bd. 2), Toruń 2007, s. 348.

<sup>77</sup> Na ten temat zob. szerzej: Radosław KRAJNIAK, *Średniowieczni plebani kościoła parafialnego pod wezwaniem św. Mikołaja w Chełmży*, [in:] *Parafie w średniowiecznych Prusach w czasach zakonu niemieckiego od XIII do XVI w.* (Ecclesia Clerusque Temporibus Medii Aevi, t. 4), red. Radosław BISKUP, Andrzej RADZIMIŃSKI, Toruń 2015, s. 145; R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 129.

- **Eberhard** (s. 325, nr 21). W biogramie czytamy, że duchowny w 1312 i 1321 r. miał być poświadczony jako pleban w „Jeloniki”. To najpewniej pomyłka, bo w tym przypadku chodzi z pewnością o plebana w Jelonkach (Hirschfeld)<sup>78</sup>.
- **Fryderyk von Goldberg** (s. 326–327, nr 28). Nie jest zgodna z prawdą informacja, że jako kanonik chełmiński został poświadczony 27 VII 1310 r., gdyż dokument, na który powołuje się autor, datowany jest na 21 VII t.r.<sup>79</sup> Nie jest również prawdą, że w 1315 r. był plebanem chełmińskim. Faktycznie został poświadczony wówczas jako pleban parafii chełmżyńskiej<sup>80</sup>.
- **Fryderyk von Lanzin** (s. 327, nr 29). Autor zakłada, że duchowny pochodził „z rycerskiej rodziny wywodzącej swoje nazwisko ze wsi Londzyn”. Trudno jednak zgodzić się z tą propozycją, a Fryderyka należy niewątpliwie wywodzić ze wsi Łążyn<sup>81</sup>.
- **Gerwin Westfal** (s. 327, nr 30). Nie jest prawdą, że z dziekania sambijską był wzmiankowany od 20 VII 1321 r. Poprawna data, o czym wiemy z cytowanego przez autora źródła i z literatury przedmiotu, to 25 VII t.r.<sup>82</sup>
- **Henryk** (s. 329, nr 37). Delestowicz także w tym przypadku, kolejny raz niepoprawnie, nazywa plebana chełmżyńskiego plebanem kościoła parafialnego w Chełmie (tutaj nawet w Chełmie, co najpewniej jest jednak zwykłą pomyłką).
- **Henryk von Thymau** (s. 333, nr 54). Kolejny błąd polegający na nazwaniu przez autora plebana kościoła parafialnego w Chełmży, którym w 1363 r. był właśnie Henryk von Thymau, plebanem chełmińskim<sup>83</sup>.
- **Herman** (s. 335, nr 60). Autor nie ma racji, pisząc, że jako prepozyt chełmiński został on poświadczony w jednej wzmiance z 1340 r.<sup>84</sup> Pre-

<sup>78</sup> Por. Jan WIŚNIEWSKI, *Kościół i kaplice na terenie bylej diecezji pomezkańskiej 1243–1821* (1992) (Rozprawy Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w Olsztynie, nr 10), t. 1, Elbląg 1999, s. 173.

<sup>79</sup> Por. UBC, nr 164. Być może autor zasugerował się pomyłką w treści opracowanego przeze mnie biogramu, zob. R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 133. Poprawne informacje znajdują się jednak na tej samej stronie zarówno w przypisie, jak i na początku biogramu, gdy podaję pełen okres jego przynależności do kapituły chełmińskiej. Poza tym w omawianym miejscu N. Delestowicz nie przywołuje mojej książki, lecz bezpośrednio materiał źródłowy, dlatego tym bardziej powinien zachować większą czujność, por. też R. KRAJNIAK, *Średniowieczni plebani*, s. 144.

<sup>80</sup> Por. R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 133.

<sup>81</sup> Zob. M. GLAUERT, *Pomezkańska kapituła katedralna*, s. 450.

<sup>82</sup> Por. UBS, H. 2, nr 225; R. BISKUP, op.cit., s. 362.

<sup>83</sup> Por. R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 148–149.

<sup>84</sup> Powołuje się zresztą na niewłaściwy dokument. Zamiast UBC, nr 260 powinien cytować UBC, nr 270.

pozyt Herman faktycznie występuje po raz pierwszy w pozbawionym daty rocznej dokumencie, który Carl Peter Woelky datował na wrzesień ok. 1340 r. W monografii poświęconej duchowieństwu kapituły katedralnej w Chełmży zaproponowałem datowanie rzeczonoego dyplomu na wrzesień 1341 r.<sup>85</sup> i tę datę należy przyjąć jako pierwsze pojawienie się w źródłach prepozyta Hermana. Propozycję tę N. Delestowicz przyjmuje zresztą w innych miejscach swojej książki<sup>86</sup>. W analizowanym biogramie stwierdza także, że wspomniany Herman nie był tożsamy z Hermanem von der Kemenate. Uważa, że na moje przypuszczenia i identyfikację obu osób „brakuje bezpośredniego dowodu źródłowego”. Zakłada też, że po służbie w kancelarii wielkich mistrzów zrobiłby raczej większą karierę w państwie zakonnym. Opinia ta nijak ma się jednak do wyników badań nad karierami duchowieństwa z obszaru władztwa zakonnego w Prusach, ponieważ obejmowanie kanonii w kapitułach katedralnych, po okresie lub jeszcze w trakcie służby w otoczeniu wielkich mistrzów, jest często spotykanym, wręcz modelowym zjawiskiem. Tym samym utożsamianie Hermana, członka kapituły katedralnej w Chełmży, z Hermanem von der Kemenate nadal wydaje się zasadne, przynajmniej do czasu znalezienia poważnych dowodów tę propozycję podważających.

- **Jakub von Roggenhausen** (s. 337, nr 65). Nie jest prawdą, że jako oficjał pomezkański jest uchwytny w źródłach od 13 VI 1345 r. Pierwszy raz z tym urzędem pojawia się w znanych nam dokumentach 13 VII t.r.<sup>87</sup> Autor zamiast samodzielnie zajrzeć do materiału, który cytuje, powtórzył jednak błąd M. Glauerta<sup>88</sup>.
- **Jan** (s. 339, nr 73). Według N. Delestowicza, jako kapelan komtura pokarmińskiego, był poświadczany do 2 II 1353 r. W tej roli pojawia się jednak przynajmniej jeszcze 21 IX t.r.<sup>89</sup>
- **Jan von Kulm** (s. 345, nr 93). Duchowny w źródłach określany był „von Colmense”. Delestowicz pisze, że może wywodził się w związku z tym „z samej Chełmży”. Z tego też powodu, podobnie jak uczynił to badacz sambijskiej kapituły katedralnej Radosław Biskup, duchowny ten powinien zostać zapisany jako „Jan von Kulmsee”, a nie „Jan von Kulm”<sup>90</sup>.

<sup>85</sup> Zob. R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 174–175, przyp. 413.

<sup>86</sup> Zob. biogram nr 79 (Jan Ritter), nr 105 (Konrad), nr 129 (Mikołaj von Senskau), N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 340, 348, 352.

<sup>87</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 728.

<sup>88</sup> M. GLAUERT, *Pomezkańska kapituła katedralna*, s. 470. Ten sam błąd pojawia się też w pierwotnej, niemieckojęzycznej wersji książki, zob. idem, *Das Domkapitel von Pomesanien (1284–1527)* (Prussia Sacra, Bd. 1), Toruń 2003, s. 447.

<sup>89</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 186.

<sup>90</sup> Zob. R. BISKUP, op.cit., s. 410–411.

- **Jan von Lessen** (s. 345, nr 94). Autor nie ma racji, pisząc, że Jan 21 XII 1361 r. był plebanem chełmińskim. Duchowny był bowiem wówczas plebanem kościoła parafialnego w Chełmży<sup>91</sup>.
- **Marcin** (s. 348, nr 111). Delestowicz uważa, że jako kapłan w konwencie gniewskim był poświęcony 13 V 1349 r. Informacje na jego temat można poszerzyć, gdyż w tym samym konwencie był odnotowany przynajmniej jeszcze 15 VIII 1355 r.<sup>92</sup>
- **Mikołaj Vuln von Thorn** (s. 350, nr 124). Zupełnym nieporozumieniem jest uznanie przez autora, że ojciec Mikołaja, Ludeko Vuln, był wzmiankowany w Toruniu 31 III 1339 r., a w lipcu 1343 r. był pomocnikiem notariusza. Wzmianki te, co wynika zarówno z cytowanych przez N. Delestowicza źródeł i literatury<sup>93</sup>, odnoszą się wyłącznie do Mikołaja, a z zapisu źródłowego z 31 III 1339 r. dowiadujemy się, że ów Mikołaj był synem nieżyjącego już wówczas Ludeko Vulna<sup>94</sup>.
- **Mikołaj von Senskau** (s. 352, nr 129). Delestowicz myli się, pisząc, że Mikołaj „11 czerwca 1346 roku zostaje określony jako pleban chełmiński”. Duchowny wystąpił wówczas jako pleban kościoła parafialnego w Chełmży i jednocześnie członek miejscowej kapituły<sup>95</sup>.
- **Rudolf** (s. 355, nr 139). W biogramie niezgodnie z prawdą zapisano, że jako kanonik pomezkański był wzmiankowany do 20 XII 1320 r. Ostatni znany dokument, cytowany zresztą przez autora, w którym Rudolf występuje jako kanonik, datowany jest na 29 IX 1316 r.<sup>96</sup>
- **Zachariasz** (s. 358, nr 152). Autor myli się, pisząc, że duchowny jako członek sambijskiej kapituły katedralnej był poświęcony od 12 XII 1330 r. Po raz pierwszy został bowiem wzmiankowany w składzie kapituły do wodnie 12 X t.r.<sup>97</sup>
- **Zygfryd** (s. 359, nr 156). Błędem jest zapisanie, że Zygfryd (właściwie Sieghard) jako prepozyt pomezkański został odnotowany 13 XII 1313 r., gdyż faktycznie dokument, na który powołuje się autor, jest datowany na 13 XII 1310 r.<sup>98</sup>

<sup>91</sup> Por. R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 186–187.

<sup>92</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 355.

<sup>93</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 233, 589; R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 219.

<sup>94</sup> Pr. Urk., Bd. 3 nr 233 („Nicolaus de Thorun quondam Ludeconis Vuln clericus Culmen-sis dyocesis”).

<sup>95</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 4, nr 36; R. KRAJNIAK, *Średniowieczni plebani*, s. 146.

<sup>96</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 162.

<sup>97</sup> Zob. UBS, H. 2, nr 266; R. BISKUP, op.cit., s. 523.

<sup>98</sup> Zob. UBS, H. 1, hrsg. v. Carl Peter WOELKY, Hans MENDTHAL, Leipzig 1891, nr 214; M. GLAUERT, *Pomezkańska kapituła katedralna*, s. 590.

## RYCERZE LUB SARIANCI

- **Albert von Herbsleben** (s. 361, nr 6). W biografii czytamy, że jako koniuszy w konwencie dzierzgońskim, choć lepszym określeniem dla tego urzędu jest chyba marszałek koński, był notowany jeszcze 26 III 1320 r. Faktycznie ostatni raz w znanych źródłach pojawił się 25 III t.r.<sup>99</sup>
- **Bertold** (s. 362, nr 15). Delestowicz błędnie zapisał, że w roli zarządcy lasu w konwencie człuchowskim był notowany do 13 VI 1355 r., gdyż ostatni znany dokument, w którym wystąpił, jest datowany na 13 VII t.r.<sup>100</sup>
- **Bertold** (s. 362, nr 16). Autor nie ma racji, pisząc, że jako zarządca piwnicy w konwencie człuchowskim, był odnotowywany do 13 VI 1355 r., gdyż był on wzmiankowany jeszcze dowodnie 13 VII t.r.<sup>101</sup>
- **Eberhard** (s. 364, nr 26). Według autora, jako dawny szafarz w konwencie dzierzgońskim, wystąpił w dokumencie z 13 VI 1335 r. W rzeczywistości ów dyplom datowany jest na 13 VII t.r.<sup>102</sup>
- **Eberhard** (s. 364, nr 29). Delestowicz myli się, pisząc, że jako mistrz infirmerii wystąpił on w źródłach 20 V 1344 r., gdyż źródło, które cytuje, faktycznie jest datowane na 30 V t.r.<sup>103</sup>
- **Fryderyk von Germersleben** (s. 365, nr 35). W biografii czytamy, że od 15 II 1330 r. tytułował się zwierzchnikiem szpitala w Elblągu. W świetle zachowanych źródeł, także tych, które zna i cytuje autor recenzowanej książki, wiemy, że po raz pierwszy z tym urzędem został jednak odnotowany 5 XII 1330 r.<sup>104</sup>
- **Gieseler** (s. 366, nr 41). Delestowicz nie ma racji, pisząc, że 22 VI 1335 r. był on wzmiankowany jako zarządca wozowni w konwencie dzierzgońskim. W rzeczywistości notowany był z tym urzędem 22 VII 1335 r.<sup>105</sup>
- **Gotfryd** (s. 366, nr 42). W biografii błędnie zapisano, że od 18 X do 25 XII 1316 r. był poświadczany jako zarządca szpitala (szpitalnik) w Elblągu. Regest dokumentu, który przywołuje autor, jest błędnie datowany na 25 XII 1316 r. zamiast na 25 XII 1315 r.<sup>106</sup> Tym samym w świetle znanych źródeł Gotfryd jako szpitalnik elbląski pojawiał się dowodnie między 25 XII 1315 r. a 18 X 1316 r.

<sup>99</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 276.

<sup>100</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 335; D. HECKMANN, op.cit., s. 458.

<sup>101</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 335; D. HECKMANN, op.cit., s. 455.

<sup>102</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 7.

<sup>103</sup> Zob. ibid., nr 650; D. HECKMANN, op.cit., s. 336.

<sup>104</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 704; D. HECKMANN, op.cit., s. 307.

<sup>105</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 8; D. HECKMANN, op.cit., s. 275. Być może rację ma niemiecki badacz, który stara się utożsamiać go z Giselherem von Flarchheim. Na taką próbę nie decyduje się jednak N. Delestowicz, por. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 169.

<sup>106</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 2, nr 141; CDW, Bd. 1, s. 102–103, regest nr 282.

- **Henryk** (s. 366, nr 45). Delestowicz zapisał, że jako zarządca lasu w konwencie królewieckim pojawił się on w 1310 r. Jednak dokument, który cytuje, ma błędną datację, gdyż został wystawiony przez wielkiego marszałka Henryka von Plötzkau, a ten ów urząd sprawował od 1313 r.<sup>107</sup> Na fakt ten zwrócono już uwagę w historiografii<sup>108</sup>.
- **Henryk Vleck** (s. 368, nr 53). Autor uważa, że od 9 IX 1330 r. do 11 XI 1340 r. był poświadczany jako zarządca młynów w komturstwie gdańskim. Przyglądając się jednak cytowanym źródłom, trudno zgodzić się, że urząd ten pełnił już 9 IX 1330 r., gdy wspomniany został jedynie jako członek gdańskiego konwentu<sup>109</sup>. Poza tym raczej mało prawdopodobne jest, by był tożsamy z Heydenricusem, który jako zarządca młynów został odnotowany 3 VI 1333 r.<sup>110</sup>
- **Herman von Eckirsberg** (s. 373, nr 67). Nie jest prawdą, że jako zarządca lasu w konwencie w Bierzgowie był poświadczany od 25 V 1339 r., gdyż w tej roli był wzmiankowany 21 V t.r.<sup>111</sup>
- **Jan Böhme** (s. 375, nr 85). Delestowicz uważa, że jako zarządca lasu w konwencie królewieckim był wzmiankowany do 15 VIII 1353 r. Niemal pewna wydaje się jednak jego identyfikacja z zarządcą lasu Janem Bemem, poświadczonym w Królewcu jeszcze przynajmniej 30 XI 1360 r.<sup>112</sup>
- **Mikołaj** (s. 379, nr 118). W biografii czytamy, że jako zwierzchnik kuchni w Kwidzynie miał pojawić się m.in. 3 VI 1335 r. W dokumencie datowanym na ten dzień nie pojawia się jednak żadna osoba pełniąca ten urząd<sup>113</sup>. Mikołaj jest natomiast w tej roli poświadczony 2 IV 1336 r., o czym z kolei N. Delestowicz nie wspomina<sup>114</sup>.
- **Mikołaj Holste** (s. 380, nr 122). Według autora został on odnotowany 19 XII 1349 r. jako zarządca młynów w komturstwie gdańskim. W źródłach pojawia się jednak prawdopodobnie przynajmniej jeszcze 15 VIII 1355 r., gdyż jest raczej tożsamy z Niclasem Holztem, który wystąpił tego dnia wśród innych członków konwentu w Gniewie<sup>115</sup>.

---

<sup>107</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 25.

<sup>108</sup> Zob. m.in. M. DORNA, *Die Brüder*, s. 224, przyp. 11. Wspominam też o tym w jednym ze swoich ostatnich artykułów, zob. R. KRAJNIAK, *Dostojnicy i urzędnicy*, s. 229–230.

<sup>109</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 2, nr 695.

<sup>110</sup> Zob. *ibid.*, nr 785. D. Heckmann uważa go za inną osobę niż Henryk Vleck, zob. D. HECKMANN, *op.cit.*, s. 291.

<sup>111</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 236; D. HECKMANN, *op.cit.*, s. 254.

<sup>112</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/2, nr 925; D. HECKMANN, *op.cit.*, s. 345.

<sup>113</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 2.

<sup>114</sup> Zob. *ibid.*, nr 48; D. HECKMANN, *op.cit.*, s. 496.

<sup>115</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 355.



- **Poppo** (s. 380, nr 125). Delestowicz zapisał, że jako rybicki w konwencie pokarmińskim został on wzmiankowany 25 XI 1347 r. Źródło, które przywołuje, jest datowane jednak na 22 II t.r.<sup>116</sup>
- **Wilhelm Lander von Sponheim** (s. 384–385, nr 149). W biogramie czytamy, że zarządcą młynów w konwencie gdańskim był od 1375 r. W rzeczywistości w tej roli wystąpił już przynajmniej 5 I 1374 r.<sup>117</sup>

\* \* \*

Na koniec jeszcze warto przedstawić uwagi do dołączonych do pracy wykazów urzędników i członków konwentów zakonnych. Częściowo, choć nie tylko, wynikają one z uwag szczegółowych, które przedstawiłem wyżej. Ich zestawienie także tutaj wydaje się konieczne, by uchronić korzystających jedynie z wykazów przed dalszym powielaniem błędów.

- (s. 387) wielki mistrz Werner von Orseln zmarł 18, a nie 19 XI 1330 r.<sup>118</sup>
- (s. 387) kompan wielkiego mistrza Herman von Leisnig był poświadczony w tej roli do 6 VII, a nie 6 VI 1336 r.<sup>119</sup> Eberhard Greiff kompanem był zaś dowodnie od 28 X 1342 r., a nie od 29 IX t.r.<sup>120</sup> Dodatkowo Eberhard ostatni raz został poświadczony jako kompan 29, a nie 8 XI 1343 r.<sup>121</sup> Z kolei 29 XI, a nie 29 IX 1343 r. ostatni raz jako kompan był notowany Henryk von Löwenstein<sup>122</sup>. Inny z kompanów, Ekhard von Buchhain, w znanych źródłach wystąpił z kolei już 19 II 1349 r., a nie, jak czytamy w wykazie, dopiero 23 III t.r.<sup>123</sup>
- (s. 391) Erkunger von Stetten, jako kompan komtura bałgijskiego, pojawił się po raz pierwszy 5, a nie 2 II 1335 r.<sup>124</sup>
- (s. 393) Albert, jako prowizor w Bartoszycach, został zanotowany w wykazie tylko z datą 21 IX 1336 r., tymczasem z urzędem tym najpewniej był notowany już w 1335 r.<sup>125</sup>

<sup>116</sup> Por. Joachim STEPHAN, *Die Handfesten des Kammeramtes Huntenuau*, Pruthenia. Pismo poświęcone Prusom i ludom bałtyjskim, t. 5: 2010, s. 242, nr 93. Poprawną datę autor recenzowanej pracy podaje w wykazie, por. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 424.

<sup>117</sup> Zob. Paul SIMSON, *Geschichte der Stadt Danzig*, Bd. 4: *Urkunden bis 1626*, Danzig 1918, nr 92.

<sup>118</sup> Taką informację podaje zresztą sam autor w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 308–309.

<sup>119</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 68; D. HECKMANN, op.cit., s. 154.

<sup>120</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 486; D. HECKMANN, op.cit., s. 154.

<sup>121</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 621. Heckmann uważa nawet, że był kompanem do 16 V 1344 r., zob. D. HECKMANN, op.cit., s. 154.

<sup>122</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 631.

<sup>123</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 396; D. HECKMANN, op.cit., s. 154.

<sup>124</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 152.

<sup>125</sup> Takie przypuszczenie wysuwa zresztą sam autor, zob. *ibid.*, s. 115–116.

- (s. 393–394) Zupełnym nieporozumieniem jest fakt, że N. Delestowicz wymienia tego samego brata zakonnego Wilhelma jako wójta w Barcianach (s. 393) i w... Bracianach (sic!), czyli miejscowości, o istnieniu której nic nie wiadomo (s. 394).
- (s. 394) Herman von Eckirsberg, jako zarządca lasu w konwencji bierzgłowskim, był wzmiankowany od 21, a nie 25 V 1339 r.<sup>126</sup>
- (s. 394) Tomasz, jako kapłan w konwencji w Bierzgłowie, został poświadczony 30 V 1347 r., a nie 30 V 1337 r.<sup>127</sup>
- (s. 395) Ludolf Hake, jako komtur w Bytowie, był odnotowywany do wodnie od 12 VII, a nie 12 VI 1346 r.<sup>128</sup>
- (s. 396) w wykazie zwierzchników kuchni w konwencji człuchowskim zabrakło Jana von Thorn, który z tym urzędem został wspomniany 3 II 1347 r.<sup>129</sup>
- (s. 396) Bertold, jako zarządca lasu w konwencji człuchowskim, był poświadczany do 13 VII, a nie 13 VI 1355 r.<sup>130</sup>
- (s. 396) Bertold, jako zarządca piwnicy w konwencji człuchowskim, był odnotowywany do 13 VII, a nie 13 VI 1355 r.<sup>131</sup>
- (s. 397) w wykazie członków konwentu w Człuchowie autor zamieszcza zarówno Guntera von Weberstedt, poświadczonego 9 X 1326 r., jak i Guntera, wzmiankowanego od 9 X 1332 r. do 1334 r. Zadziwia to o tyle, że w biogramie na s. 177 raczej słusznie zakłada, że najpewniej mamy w tym przypadku do czynienia z jedną osobą. Poza tym w zestawieniu błędnie pod datą 4 XI 1363 r. został zapisany Jan Kronesben. Ów rycearz tego dnia wzmiankowany był jako członek konwentu w Starogrodzie. Kronesben w konwencji człuchowskim był natomiast poświadczony 22 II 1355 r., ale ten fakt nie został uwzględniony w analizowanym wykazie<sup>132</sup>.
- (s. 397) Herman, jako wójt w Dąbrównie, wbrew temu, co pisze N. Delestowicz, nie pojawił się w źródłach 13 VI 1335 r., lecz był wzmiankowany dowodnie 13 i 22 VII 1335 r.<sup>133</sup>
- (s. 398) Henryk von Grüne, jako prowizor w Dąbrównie, był poświadczany już od 22 XI do 11 XII 1371 r., a nie – jak czytamy w wykazie – jedynie 21 IV 1372 r.<sup>134</sup>

<sup>126</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 236; D. HECKMANN, op.cit., s. 254.

<sup>127</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 357.

<sup>128</sup> Pr. Urk., Bd. 4, nr 40; D. HECKMANN, op.cit., s. 295.

<sup>129</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 136; D. HECKMANN, op.cit., s. 456.

<sup>130</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 335; D. HECKMANN, op.cit., s. 458.

<sup>131</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 335; D. HECKMANN, op.cit., s. 455.

<sup>132</sup> Poprawne informacje autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 226–227.

<sup>133</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 7–8; D. HECKMANN, op.cit., s. 420.

<sup>134</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 6, nr 978–980, 997.

- (s. 399) Alverich Schenk, jako wicekomtur w Dzierzgoniu, był odnotowywany od 22 VII, a nie 22 VI 1335 r.<sup>135</sup>, natomiast Jan von Plötzkau od 25 IV 1353 r., a nie od 18 X 1354 r.<sup>136</sup>
- (s. 400) Albert von Herbsleben, jako koniuszy (chyba lepiej marszałek koński) w Dzierzgoniu, był wzmiankowany do 25, a nie 26 III 1320 r.<sup>137</sup>
- (s. 400) Gieseler, jako zarządca wozowni w konwencie dzierzgońskim, został odnotowany 22 VII, a nie 22 VI 1335 r.<sup>138</sup>
- (s. 401) Arnold, jako kapłan w konwencie dzierzgońskim, był wzmiankowany przynajmniej do 22 VII, a nie 22 VI 1335 r.<sup>139</sup>
- (s. 401–403) w wykazie obejmującym członków konwentu w Dzierzgoniu brakuje Dytryka von Salzburg, mimo że autor zakładał, iż do tego właśnie konwentu najpewniej należał (zob. s. 142–143). W zestawieniu zabrakło także Eberharda, który jeszcze 13 VII 1335 r. miał być w tamtejszym konwencie określany jako „der alte schefer”<sup>140</sup>. Poza tym Hans von Stocksberg, Tietz Stange i Rapoto, jako członkowie konwentu, byli wzmiankowani 13 VII, a nie 13 VI 1335 r.<sup>141</sup>, Piotr Stange 29 IX 1337 r., a nie 24 IX t.r.<sup>142</sup>, natomiast Otto von Spremberg miał być tam poświadczany od 19 XII 1355 r., a nie – jak czytamy w wykazie – od 19 XI t.r.<sup>143</sup>
- (s. 403–404) w wykazie kompanów komturów elbląskich zabrakło Fryderyka von Wildenberg, który z tą funkcją miał pojawiać się od 27 II 1306 r. do 12 III 1308 r., o czym N. Delestowicz pisze w poświęconym mu biogramie na s. 163. Mimo że czas pełnienia funkcji wykracza poza ramy chronologiczne pracy, to jednak w sytuacji, gdy w wykazie znalazł się Fryderyk von Liebenzell, kompan komtura z lat 1300–1303, to w zestawieniu powinno się znaleźć także miejsce dla Fryderyka von Wildenberg. W tym samym spisie autor błędnie podaje, że Reinhard von Hermsgrüne, jako kompan wielkiego szpitalnika i komtura elbląskiego, jest poświadczany dopiero od 4 VI 1376 r., gdyż pojawia się z tą funkcją z pewnością już przynajmniej 8 I 1371 r.<sup>144</sup>

<sup>135</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 8; D. HECKMANN, op.cit., s. 271.

<sup>136</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 145; D. HECKMANN, op.cit., s. 272.

<sup>137</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 2, nr 276.

<sup>138</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 8; D. HECKMANN, op.cit., s. 275.

<sup>139</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 8.

<sup>140</sup> Zob. ibid., nr 7.

<sup>141</sup> Zob. ibid.

<sup>142</sup> Poprawne informacje autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 291.

<sup>143</sup> Poprawne informacje autor podaje w biogramie, ibid., s. 289.

<sup>144</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 6, nr 873; D. HECKMANN, op.cit., s. 216.

- (s. 404) w wykazie kapelanów komturów elbląskich niesłusznie został zanotowany Jan, który 6 III 1334 r. był wzmiankowany jedynie jako brat-kapłan w tamtejszym konwencie<sup>145</sup>.
- (s. 404) Konrad von Wahren, jako wicekomtur elbląski, pojawia się nie tylko w latach 1320–1321, lecz także był wzmiankowany jeszcze przynajmniej 22 XI 1323 r.<sup>146</sup>
- (s. 404) Werner von Linden, jako zarządca lasu w konwencie elbląskim, był notowany 3, a nie 2 VIII 1351 r.<sup>147</sup>
- (s. 405) w zestawieniu obejmującym braci, którzy w konwencie elbląskim objęli urząd rybickiego, autor zapisuje osobno Jana poświadczonego w 1334 r. i Jana Schutzbara notowanego w 1339 r. Jest to o tyle zadziwiające, że w biogramie Jana Schutzbara na s. 375–376 uznał, że mamy w tym przypadku do czynienia z jedną osobą obecną na urzędzie rybickiego dowodnie w latach 1334–1339.
- (s. 405) Gotfryd, jako zwierzchnik szpitala w konwencie elbląskim, nie był poświadczany od 18 X do 25 XII 1316 r., lecz od 25 XII 1315 r. do 18 X 1316 r.<sup>148</sup> Fryderyk von Germersleben, jako zwierzchnik szpitala w Elblągu, po raz pierwszy wystąpił z kolei w zachowanych źródłach 5 XII, a nie 15 II 1330 r.<sup>149</sup>
- (s. 406) w spisie członków konwentu w Elblągu Henryk von Schwerstedt został pod rokiem 1329 zapisany jedynie z datą dzienną 27 XII. W tym roku został jednak wspomniany także 10 VII<sup>150</sup>.
- (s. 407) Rutger, jako komtur w Gdańsku, był wzmiankowany dowodnie do 6 VII, a nie 6 VI 1336 r.<sup>151</sup>
- (s. 407) Wilhelm Lander von Sponheim, jako zarządca lasu w konwencie gdańskim, został odnotowany po raz pierwszy dowodnie 6 I, a nie 25 VII 1364 r.<sup>152</sup>
- (s. 408) Henryk Vleck, jako zarządca młynów w konwencie gdańskim, nie był z pewnością poświadczany już od 9 IX 1330 r., gdyż wówczas był notowany jedynie jako członek konwentu niepełniący żadnego urzędu<sup>153</sup>. Mało prawdopodobna wydaje się też jego identyfikacja z zarządcą

<sup>145</sup> Poprawne informacje autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 339.

<sup>146</sup> Zob. CDW, Bd. 1, nr 217.

<sup>147</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 306.

<sup>148</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 2, nr 141; CDW, Bd. 1, s. 102–103, regest nr 282.

<sup>149</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 704; D. HECKMANN, op.cit., s. 307.

<sup>150</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 211.

<sup>151</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 68; D. HECKMANN, op.cit., s. 285.

<sup>152</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 385.

<sup>153</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 2, nr 695.

młynów Heydnricusem, który był wzmiankowany 3 VI 1333 r.<sup>154</sup> Wilhelm Lander von Sponheim na urządzie tym notowany był natomiast przynajmniej od 5 I 1374 r., a nie od roku 1375<sup>155</sup>.

- (s. 408–409) Herman Vuchteph, jako członek konwentu w Gdańsku, był poświadczany dowodnie do 6, a nie 5 I 1331 r.<sup>156</sup> W tym samym wykazie N. Delestowicz zapisał wzmiankowanego między 9 VIII a 19 XII 1349 r. brata Ulryka. Z badań przeprowadzonych przez autora wynika, że wzmianki te dotyczą Ulryka Ysera (s. 383) i dlatego byłoby wskazane zachowanie w tym zakresie konsekwencji i zapisanie przy jego imieniu także nazwiska.
- (s. 409) Jan von Falkenstein, jako komtur gniewski, po raz pierwszy był notowany do 24 XII, a nie 3 XI 1351 r.<sup>157</sup>
- (s. 410) wśród członków konwentu w Gniewie autor zapisuje wzmiankowanego w 1315 r. Dytryka, nie dookreślając, że chodzi najpewniej o Dytryka von Blumenstein. Fryderyk von Schiltz, jako członek konwentu w Gniewie, został natomiast poświadczony 1 IX, a nie 1 IV 1336 r.<sup>158</sup>
- (s. 412) Henryk von Oleswa, jako członek konwentu w Grudziądzu, został odnotowany 23, a nie 29 XI 1324 r.<sup>159</sup> W tym samym dokumencie z 23 listopada wystąpił też Wolkmar, ale nie został on uwzględniony w wykazie członków grudziądzkiego konwentu<sup>160</sup>.
- (s. 412) Konrad, jako prowizor w Hławie, był wzmiankowany do 29 VI, a nie 29 IX 1328 r.<sup>161</sup> W wykazie zabrakło poza tym Hansa Kuchmeistera, który jako prowizor był odnotowywany od 10 IV 1333 r. do 24 VIII 1337 r.<sup>162</sup>
- (s. 412) Henryk von Kranichfeld, jako prowizor w Rastemborku (Kętrzynie), jest uchwytny źródłowo do 1 VIII 1363 r., a nie 1361 r.<sup>163</sup>
- (s. 413) Neso, jako wicekomtur królewiecki, nie mógł być wzmiankowany w 1310 r., gdyż dokument, który cytuje autor, nie został wystawiony wcześniej niż w 1313 r.<sup>164</sup>

<sup>154</sup> Zob. *ibid.*, nr 785; D. HECKMANN, *op.cit.*, s. 291.

<sup>155</sup> Zob. P. SIMSON, *op.cit.*, Bd. 4, nr 92; D. HECKMANN, *op.cit.*, s. 291.

<sup>156</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 709.

<sup>157</sup> Zob. K. BRUSKI, W. DŁUGOKĘCKI, *op.cit.*, s. 317–318.

<sup>158</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, *op.cit.*, s. 161.

<sup>159</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. *ibid.*, s. 207.

<sup>160</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. *ibid.*, s. 385.

<sup>161</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 624; D. HECKMANN, *op.cit.*, s. 278.

<sup>162</sup> Por. D. HECKMANN, *op.cit.*, s. 278.

<sup>163</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, N. DELESTOWICZ, *op.cit.*, s. 202.

<sup>164</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 2, nr 25. Na temat datacji zob. M. DORNA, *Die Brüder*, s. 224, przyp. 11; R. KRAJNIAK, *Dostojnicy i urzędnicy*, s. 229.

- (s. 414) Eberhard, jako mistrz infirmerii w konwencie królewieckim, został poświadczony 30, a nie 20 V 1344 r.<sup>165</sup>
- (s. 414) Henryk, jako zarządca lasu w konwencie królewieckim, nie został w rzeczywistości poświadczony w 1310 r., gdyż jedyny dokument, w którym się pojawia, został wystawiony najwcześniej w 1313 r.<sup>166</sup> Z kolei Jan Böhme, jako zarządca lasu, był wzmiankowany do 30 XI 1360 r., a nie do 15 VIII 1353 r.<sup>167</sup>
- (s. 415) w wykazie obejmującym kapłanów z konwentu w Królewcu zabrakło Guntera, który był tam poświadczany dowodnie od 26 XII 1326 r. do 18 IX 1333 r.<sup>168</sup>
- (s. 416) Mikołaj, jako zwierzchnik kuchni w Kwidzynie, nie został odnotowany 3 VI 1335 r., lecz 2 IV 1336 r. Z kolei wymieniony w omawianym wykazie z tą funkcją pod datą 2 IV 1336 r. Marcin w rzeczonym źródle nie występuje. Próżno również w księżce szukać poświęconego mu biogramu<sup>169</sup>.
- (s. 417) Wilhelm, jako zarządca spichlerza w Labiawie, został poświadczony 29 XI, a nie 29 VII 1327 r.<sup>170</sup>
- (s. 418) Konrad von Schreez, jako zarządca wozowni w konwencie w Malborku, był odnotowywany od 6 VII, a nie 6 VI 1304 r.<sup>171</sup>
- (s. 419) Ekhard von Ranis, jako prowizor w Morażu, po raz pierwszy został poświadczony 17 XII, a nie 17 IV 1331 r.<sup>172</sup>
- (s. 419) Alf von Benau, jako wójt w Morażu, został odnotowany po raz pierwszy 18, a nie 13 VII 1350 r.<sup>173</sup>
- (s. 420) Jan, jako komtur w Nieszawie, był wzmiankowany 8 I, a nie 1 VIII 1313 r.<sup>174</sup>
- (s. 420) w wykazie członków konwentu w Nieszawie zabrakło odnotowanego 13 VII 1348 r. Henryka Frankego (por. s. 186, biogram nr 230).
- (s. 421) Albert Schaff von Dornburg, jako komtur w Ostródzie, był poświadczany dowodnie do 14, a nie 15 X 1348 r.<sup>175</sup>

<sup>165</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 650; D. HECKMANN, op.cit., s. 336.

<sup>166</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 2, nr 25. Na temat datacji zob. M. DORNA, *Die Brüder*, s. 224, przyp. 11; R. KRAJNIAK, *Dostojnicy i urzędnicy*, s. 229–230.

<sup>167</sup> Pr. Urk., Bd. 5, nr 925; D. HECKMANN, op.cit., s. 345.

<sup>168</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 328.

<sup>169</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 2, 48; D. HECKMANN, op.cit., s. 496.

<sup>170</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 384.

<sup>171</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. *ibid.*, s. 378.

<sup>172</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 746; D. HECKMANN, op.cit., s. 314.

<sup>173</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 597; D. HECKMANN, op.cit., s. 315.

<sup>174</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 87; D. HECKMANN, op.cit., s. 409.

<sup>175</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 356; D. HECKMANN, op.cit., s. 412.

- (s. 421) Gunter von Schwarzburg, jako kompan komtura ostródzkiego, był odnotowywany od 7 XII, a nie 7 II 1358 r.<sup>176</sup>
- (s. 422) Henryk von Haugwitz, jako komtur w Papowie, był wzmiankowany dowodnie do 24 VIII, a nie 9 IX 1330 r.<sup>177</sup>
- (s. 422) w wykazie prowizorów pasłęckich N. Delestowicz zapisał co prawda poświadczonego w 1323 r. Henryka, jednak w przypisie 2 poinformował, że nie zamieścił jego biogramu w katalogu braci zakonnych, gdyż znany jest on jedynie ze starszej literatury przedmiotu, a na potwierdzenie tej informacji brakuje obecnie źródeł. Twierdzenie to jest jednak błędne, gdyż znany jest dokument z 22 XI 1323 r., w którym Henryk występuje jako „prouisor von Holland”<sup>178</sup>. Poza tym w omawianym wykazie błędnie zapisano, że Tilman był poświadczany z tym urzędem do 26 I 1328 r. Faktycznie, w świetle znanych źródeł, ostatni raz był wzmiankowany jako prowizor 20 I t.r.<sup>179</sup> Ludolf von Lussenburg, jako prowizor w Pasłęku, jest z kolei uchwytny w zachowanych do dziś dokumentach do 29, a nie 23 VI 1337 r.<sup>180</sup>
- (s. 423) Zygfryd von Dahenfeld, jako kompan komtura pokarmińskiego, był odnotowywany do 22 XII, a nie 22 XI 1332 r.<sup>181</sup>
- (s. 423) Jan, jedyny znany w badanym okresie kapelan komtura w Pokarminie, był poświadczany nie tylko, jak zapisuje autor, do 2 II 1353 r., ale był wzmiankowany jeszcze przynajmniej 21 IX t.r.<sup>182</sup>
- (s. 424) Gerlach, jako zarządca lasu w konwencie pokarmińskim, był odnotowywany przynajmniej do 21 IX, a nie do 2 II 1353 r.<sup>183</sup>
- (s. 424) w wykazie członków konwentu w Pokarminie zabrakło Jana von Schwarzburg, który miał być tam poświadczany między 1321 a 1323 r. (por. s. 243, biogram nr 395). Z kolei wspomniany w spisie z datą 22 VII 1336 r. Ludolf, to – jak wynika z badań samego autora – tak naprawdę Lupold (por. s. 274, biogram nr 479).
- (s. 425) w wykazie członków konwentu w Pokrzywnie brakuje Konrada von Muro, odnotowywanego tam dowodnie od 25 XI 1339 r. do 4 IV 1341 r. (por. s. 261, biogram nr 443). Został on natomiast błędnie zapisany jako członek konwentu w Pokarminie (zob. s. 424).

<sup>176</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 5/2, nr 697.

<sup>177</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 694; D. HECKMANN, op.cit., s. 426.

<sup>178</sup> Zob. CDW, Bd. 1, nr 217.

<sup>179</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 299.

<sup>180</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 116; D. HECKMANN, op.cit., s. 309.

<sup>181</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 315.

<sup>182</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5/1, nr 186.

<sup>183</sup> Zob. ibid.; D. HECKMANN, op.cit., s. 265.

- (s. 425) Tilman, zapisany w wykazie prowizorów w Przechmarku, był w rzeczywistości we wskazanym okresie, tj. od 2 VI 1326 r. do 20 I 1328 r. prowizorem w Pasłęku<sup>184</sup>.
- (s. 427) w wykazie wicekomturów ragneckich autor zapisał, że Fryderyk von Liebenzell mógł nim być już od 1307 r. Nie jest to do końca zbieżne z danymi zapisanymi w życiorysie brata zakonnego na s. 159, gdzie czytamy, że był nim najpewniej od ok. 1308 r.
- (s. 429) Burchard, jako prowizor w Stalewie, był wzmiankowany 13 VII, a nie 13 VI 1335 r.<sup>185</sup>
- (s. 431) Henryk Rube, jako komtur toruński, był odnotowywany dowodnie od 15 V 1330 r., a nie od 14 V 1331 r.<sup>186</sup>
- (s. 432) w wykazie członków konwentu w Tucholi autor zamieszcza Konrada, wzmiankowanego 24 VIII 1338 r., i Konrada Vullekopa, poświadczanego od 22 I 1339 r. do 28 IV 1341 r. Na s. 265–266, w biogramie nr 433, uważa jednak, w pełni zresztą zasadnie, że wszystkie te wzmianki źródłowe dotyczą jednej osoby.
- (s. 433) Ekhard Kulling, jako komtur w Wystruci, był notowany dowodnie od 23, a nie 2 VI 1343 r.<sup>187</sup>
- (s. 433) w wykazie prowizorów w Wystruci niesłusznie został zapisany Werner von Bolanden, który we wskazanym okresie, tj. od 23 VI do 22 IX 1343 r., był poświadczany jedynie jako członek tamtejszego konwentu<sup>188</sup>.
- (s. 435) Jan von Robec, jako prepozyt kapituły katedralnej w Chełmży, był wzmiankowany od 7 VI, a nie 7 IV 1333 r.<sup>189</sup> Poza tym w wykazie błędnie zapisano, że Herman pełnił ten urząd w 1340 r. Dokument, w którym pojawia się duchowny, należy datować najpewniej na wrzesień 1341 r.<sup>190</sup>
- (s. 437) w wykazie kanoników chełmińskich autor zapisał Helwiga dwukrotnie, raz pod 1315 r., drugi raz z datą 16 IX 1324 r. Nie widzę uzasadnienia dla rozdzielania tych zapisów. Mamy w tym przypadku do czynienia z tą samą osobą i kanonikiem pozostawał on przez cały ten okres. Tego typu uwaga dotyczy zresztą także innych duchownych wymienionych tu oraz w wykazach kanoników pomezzańskich i sambijskich, gdyż

<sup>184</sup> Tak zresztą zapisuje autor w poświęconym mu biogramie. Ponadto odnotowuje go także w wykazie prowizorów pasłęckich, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 299, 422.

<sup>185</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 7.

<sup>186</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 190.

<sup>187</sup> Por. Pr. Urk., Bd. 3, nr 560; D. HECKMANN, op.cit., s. 325.

<sup>188</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 304.

<sup>189</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. *ibid.*, s. 346.

<sup>190</sup> Zob. R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 174–175, przyp. 413.



członkami kapituły, a tym samym kanonikami pozostawali oni nadal, gdy powierzano im inne urzędy kapitulne. Pozostając jednak przy zaproponowanych, choć trudnych do zaakceptowania wykazach, zauważmy, że brakuje tu np. informacji, że Herman był kanonikiem chełmińskim także 7 VI 1325 r.<sup>191</sup>

- (s. 437) jako „komturów zamkowych w Kurzętniku” autor zapisuje Konrada i Henryka von Thymau. Urzędu, o jakim pisze N. Delestowicz, nie było jednak w kapitule chełmińskiej, a wspomniani duchowni odnotowywani byli w źródłach jako wicekomturowie. Członkami kapituły byli w istocie również burgrabiowie w Kurzętniku, jednak w interesującym autora okresie żaden nie pojawił się w źródłach, poza tym nie byli to urzędnicy tożsami z wicekomturami (komturami domowymi), o czym przekonuje choćby dokument z 1416 r., gdy obok siebie wystąpili zarówno wicekomtur, jak i burgrabia kurzętnicki<sup>192</sup>.
- (s. 438) Zygfryd, jako prepozyt pomezkański, został odnotowany 13 XII 1310 r., a nie 1313 r.<sup>193</sup>
- (s. 438) w spisie scholastyków pomezkańskich niesłusznie znalazł się Albert von Strasburg, który rzekomo miał być notowany z tą godnością 28 XI 1346 r. Brakuje dla tej informacji potwierdzenia w źródłach, poza tym nic nie pisze o tym fakcie sam N. Delestowicz w poświęconym tej postaci biogramie (s. 320, biogram nr 4).
- (s. 439) w wykazie plebanów kościoła katedralnego w Kwidzynie brakuje Chrystiana poświadczanego w tej roli 27 XII 1342 r. i 1 IV 1344 r.<sup>194</sup> Został on natomiast zupełnie bezpodstawnie zapisany na s. 416 wśród wykazów obejmujących urzędników i członków z konwentu w Kwidzynie.
- (s. 439) Jakub von Roggenhausen, jako oficjał pomezkański, pojawił się dowodnie 13 VII, a nie 13 VI 1345 r.<sup>195</sup>
- wśród wykazów dostojników i urzędników kościoła pomezkańskiego brakuje spisu komturów domowych (wicekomturów), będących jednocześnie kanonikami pomezkańskimi. W takim spisie powinien znaleźć się Chrystian, który był notowany w tej roli 1 XI 1345 r., a który niesłusznie został umieszczony w spisie wicekomturów kwidzyńskich (s. 415), którymi byli bracia-rycerze zakonu niemieckiego<sup>196</sup>.

<sup>191</sup> Informację tę podaje autor w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 335.

<sup>192</sup> Na temat tych urzędów zob. R. KRAJNIAK, *Duchowieństwo*, s. 67–68.

<sup>193</sup> Zob. UBS, H. 1, nr 214; M. GLAUERT, *Pomezkańska kapituła katedralna*, s. 590. N. Delestowicz błędą informację podaje także w biogramie, N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 359.

<sup>194</sup> Informacje te podaje autor w biogramie, zob. ibid., s. 324.

<sup>195</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 3, nr 728.

<sup>196</sup> Por. M. GLAUERT, *Pomezkańska kapituła katedralna*, s. 255–259.

- (s. 440) Jan von Pestlin, jako wiceprepozyt kapituły pomezkańskiej, był wzmiankowany 4, a nie 3 X 1334 r.<sup>197</sup>
- (s. 440) Rudolf, jako kanonik pomezkański, był odnotowywany do 29 IX 1316 r., a nie do 20 XII 1320 r.<sup>198</sup>, natomiast Piotr Böhme został poświadczony jako członek kapituły 11 XI, a nie 11 IV 1340 r.<sup>199</sup>
- (s. 441) Jakub von Thorn/von Bludau, jako prepozyt sambijski, był notowany od 11 VII, a nie 11 VI 1334 r.<sup>200</sup>
- (s. 442) Gerwin Westfal, jako dziekan sambijski, był poświadczany od 25, a nie 20 VII 1321 r.<sup>201</sup> Bertram był odnotowywany w tej roli z kolei od 8 XI, a nie 8 IX 1334 r.<sup>202</sup> Nieprawdziwa jest poza tym informacja, że Jan Senior był dziekanem sambijskim także w latach 1350–1356. Wówczas na tym urzędzie notujemy Piotra Seniora<sup>203</sup>. Hildebrand von Elbing był z kolei poświadczany jako dziekan od 13 VII, a nie 13 VI 1361 r.<sup>204</sup>
- (s. 443) Zachariasz, jako kanonik sambijski, był odnotowywany w składzie kapituły dowodnie od 12 X, a nie 12 XII 1330 r.<sup>205</sup> Helmig von Thorn był po raz pierwszy z kanonią poświadczany natomiast do 24 XII, a nie 24 IV 1353 r.<sup>206</sup>

Osobno warto także wskazać, że autor nie wypisał znanych z tego okresu plebanów w Starym Mieście Królewcu, którzy byli jednocześnie kanonikami sambijskim (zob. np. Konrad (biogram nr 103, s. 347–348), Piotr von Elbing (nr 136, s. 354–355), Rutger von Freystadt (nr 140, s. 355–356), Zachariasz (nr 152, s. 358–359).

- (s. 444) Otto von Honstein, jako kompan wójta Sambii, został poświadczony po raz pierwszy 16 VIII 1347 r., a nie 4 IV 1348 r.<sup>207</sup>
- (s. 444) Petzold von Kürbitz, jako wójt biskupa sambijskiego, był wzmiankowany po raz pierwszy dowodnie 29, a nie 30 VI 1348 r., ostatni raz zaś 9, a nie 11 XI 1355 r.<sup>208</sup> Mikołaj Pechwnikel ostatni raz w tej roli pojawił się w znanych źródłach z kolei 15 XI, a nie 25 VIII 1357 r.<sup>209</sup>

<sup>197</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 346.

<sup>198</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 2, nr 162.

<sup>199</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 353.

<sup>200</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. *ibid.*, s. 338.

<sup>201</sup> Por. UBS, H. 2, nr 225; R. BISKUP, op.cit., s. 362.

<sup>202</sup> Por. UBS, H. 2, nr 284; Pr. Urk., Bd. 2, nr 856; R. BISKUP, op.cit., s. 348.

<sup>203</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 354.

<sup>204</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. *ibid.*, s. 336.

<sup>205</sup> Zob. UBS, H. 2, nr 266; R. BISKUP, op.cit., s. 523. Delestowicz błędne informacje podaje także w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 358–359.

<sup>206</sup> Poprawną informację autor podaje w biogramie, zob. N. DELESTOWICZ, op.cit., s. 328–329.

<sup>207</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 237; D. HECKMANN, op.cit., s. 330.

<sup>208</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 4, nr 341; Bd. 5/1, nr 365; por. D. HECKMANN, op.cit., s. 498.

<sup>209</sup> Zob. Pr. Urk., Bd. 5, nr 595; por. D. HECKMANN, op.cit., s. 498.

- (s. 445) Jan von Böhmen, jako kompan wójta biskupa sambijskiego, był odnotowywany dowodnie do 2 XII, a nie 25 VII 1335 r.<sup>210</sup>
- (s. 445) w wykazie kompanów wójtów biskupów warmińskich brakuje Gerharda Rudego, kompana poświadczonego niewątpliwie 25 V 1310 r. i prawdopodobnie pełniącego tę funkcję nadal 4 III 1311 r.<sup>211</sup> Brakuje w zestawieniu również Jana von Rynkenburg, który jako kompan wójta Fryderyka von Libenzell, został odnotowany 26 XII 1329 r.<sup>212</sup>

Z drobniejszych usterek odnotujemy jeszcze, że przynajmniej kilkakrotnie autor odsyła w tekście do błędnego numeru biogramu<sup>213</sup>. W pracy zauważalne są też literówki i niewielkie zazwyczaj potknięcia językowe<sup>214</sup>. Nieco większym i dość rażącym błędem jest natomiast wielokrotne pisanie w pracy o Rogoźnie zamiast o Rogóźnie<sup>215</sup>. Dodajmy również, że mimo z pewnością wielu cennych uwag i ustaleń dotyczących pochodzenia geograficznego badanej grupy członków zakonu niemieckiego autor chyba nazbyt często, by uprawdopodobnić swoje przypuszczenia, odwołuje się do kryterium imionowego, które choć nieraz z pewnością pomocne wydaje się kryterium, z którego należy korzystać wyjątkowo ostrożnie.

Skala pomyłek i niedociągnięć, które starałem się powyżej wykazać, jest chyba zbyt duża, by móc w pełni pozytywnie ocenić książkę N. Delestowicza, choć trudno nie zauważyć nakładu pracy włożonego w przygotowanie przez niego monografii. Różnego typu uwagi i uzupełnienia prozopograficzne, które przedstawiłem, są jednak stosunkowo łatwe do wykorzystania, dlatego być

<sup>210</sup> Zob. UBS, H. 2, nr 293; por. D. HECKMANN, op.cit., s. 500.

<sup>211</sup> Zob. CDW, Bd. 1, nr 153, 158.

<sup>212</sup> Zob. ibid., nr 245.

<sup>213</sup> Tak jest np. na s. 74 w przyp. 31 (429R zamiast 483R), s. 75 w przyp. 36 (138R zamiast 139R), s. 90 w przyp. 129 (167R zamiast 163R), s. 91 w przyp. 134 (90R/S zamiast 89R/S), s. 97 w przyp. 171 (505R zamiast 506R), s. 274 w przyp. 1989 (149R/S zamiast 147R/S), s. 286 w przyp. 2136 (593R zamiast 596R), s. 293 w przyp. 2238 (472R zamiast 473R).

<sup>214</sup> Zob. m.in. s. 26 „serianci”; s. 30 „w Kwidzyniu”; s. 86 „swczeńniej”; s. 141 „która przejęli”; s. 145 „w Mortąg”; s. 160 „wywodziła się z miejscowość”; s. 179 „personalia tego brat”; s. 197 „nie-możliwe”; s. 208 przypis 190 „Pomorza Wschodniego”; s. 233 „stycznia stycznia”; s. 263 „po-wiadczony”; s. 307 „nastąpił w wynik zawartego”; s. 333 „określenie”; s. 343 „diecezji poznańskiej” (zamiast pomezańskiej); s. 346 „Kwidzynia”; s. 361 „omawianego rody”; s. 380 „pozwoliliby hi-potetyczny przypisać”. Dodajmy do tego, że niezbyt fortunnie brzmią również określenia typu: „scholastyk w Pomezaniu” (s. 325), „prepozyt w diecezji pomezańskiej” (s. 325), „kanonik diece-zji pomezkańskiej” (s. 326). Niewłaściwie, jako „Jarosz-Biskupowa”, zarówno na s. 130 w przypisie 193, jak i w bibliografii na s. 451 zapisane zostało poza tym nazwisko Ireny Janosz-Biskupowej.

<sup>215</sup> Zob. s. 147, biogram nr 101; s. 150, biogram nr 112; s. 186, biogramy nr 231–232; s. 231, biogram nr 365; s. 250, biogram nr 409; s. 279, biogram nr 496; s. 300, biogram nr 586; s. 300–301, biogram 591; s. 337, biogram nr 65; s. 349, biogram nr 115; s. 364, biogram nr 28; s. 369, biogram nr 58; s. 374, biogram nr 76; s. 379, biogram nr 111; s. 383, biogram nr 143.

może warto zachęcić autora, by podążył drogą M. Dorny, który poprawioną i uzupełnioną książkę opublikował także w języku niemieckim.

Na koniec jedna, niezbyt optymistyczna uwaga. Otóż ukazanie się w ostatnim czasie opracowań N. Delestowicza i D. Heckmanna dawało dużą szansę na zdecydowanie lepsze poznanie członków zakonu niemieckiego obecnych w Prusach. Nie twierdzę, że wymienione prace nie wniosły niczego istotnego, jednak w obydwóch roi się od błędów<sup>216</sup>, a w wielu miejscach ustalenia badaczy różnią się od siebie. Powoduje to mało komfortową sytuację dla korzystających, którzy nie dość, że muszą wnikliwie porównywać obie prace, to wciąż powinni zaglądać też do starszych spisów, a finalnie wszystkie informacje najlepiej byłoby weryfikować, sięgając bezpośrednio do źródeł.

#### FINANSOWANIE

Artykuł powstał w ramach realizacji projektu badawczego „Słownik historyczno-geograficzny Prus w średniowieczu i u progu epoki nowożytnej, t. 1: Prusy Dolne, t. 2: Warmia”, finansowanego ze środków Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki (nr 11 H160151 84).

#### BIBLIOGRAFIA

- Biskup, Radosław. *Das Domkapitel von Samland (1285–1525)*. Translated by Maria Biskup, Christian Myschor and Kristina Stöbener. Toruń: Verlag der Nikolaus-Kopernikus-Universität, 2007.
- Bruski, Klemens and Wiesław Długokęcki. “Dwa dokumenty komturów gniewskich z lat 1351 i 1373.” *Studia Bałtyckie* 1 (1996): 315–319.
- Bruski, Klemens. *Lokalne elity rycerstwa na Pomorzu Gdańskim w okresie panowania zakonu krzyżackiego. Studium prozopograficzne*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2002.
- Conrad, Klaus, ed. *Preussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung*, vol. 5/1: 1352–1356. Marburg: N. G. Elwert Verlag, 1969.
- Conrad, Klaus, ed. *Preussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung*, vol. 5/2: 1357–1361. Marburg: N. G. Elwert Verlag, 1973.
- Conrad, Klaus, ed. *Preussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung*, vol. 6/1: 1362–1366. Marburg/Lahn: N. G. Elwert Verlag, 1986.
- Dorna, Maciej. *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach w latach 1228–1309. Studium prozopograficzne*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2004.

---

<sup>216</sup> Por. uwagi wysunięte w stosunku do opracowania D. Heckmanna: R. Krajniak, *Dostojnicy i urzędnicy*, s. 211–245; Sławomir JÓŹWIAK, *Nowy spis urzędników krzyżackich*, *Roczniki Historyczne*, R. 87: 2021, s. 213–224, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/RH.2021.09>.

- Dorna, Maciej. *Die Brüder des Deutschen Ordens in Preußen 1228–1309. Eine prosopographische Studie*. Köln: Böhlau, 2012.
- Delestowicz, Norbert. *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach (1310–1351). Studium prozopograficzne*. Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2021.
- Glauert, Mario. *Das Domkapitel von Pomesanien (1284–1527)*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2003.
- Glauert, Mario. *Pomezkańska kapituła katedralna w czasach średniowiecza*. Translated by Radosław Biskup. Pelplin, Kwidzyn: Wydawnictwo Bernardinum, Kwidzyńskie Centrum Kultury, 2021.
- Heckmann, Dieter. *Amtsträger des Deutschen Ordens in Preußen und in den hochmeisterlichen Kammerballeien des Reiches bis 1525. Dostojnicy zakonu niemieckiego w Prusach i baliwatach kamery wielkomistrzowskiej w Rzeszy do 1525 roku*. Toruń: Towarzystwo Naukowe w Toruniu, 2020.
- Hein, Max, ed. *Preussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung*, vol. 3/1: 1335–1341. Königsberg Pr.: Gräfe und Unzer, 1944.
- Hein, Max and Erich Maschke, eds. *Preussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung*, vol. 2: 1309–1335. Königsberg Pr.: Gräfe und Unzer, 1939.
- Jähniß, Bernhart. “Dostojnicy zakonu krzyżackiego w Prusach.” In *Zakon Krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, edited by Roman Czaja and Andrzej Radziwiński, 279–329. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013.
- Jarzebowski, Marc. *Die Residenzen der preussischen Bischöfe bis 1525*. Toruń: Verlag der Nikolaus-Kopernikus-Universität, 2007.
- Jóźwiak, Sławomir. “Nowy spis urzędników krzyżackich.” *Roczniki Historyczne* 87 (2021): 213–224. <http://dx.doi.org/10.12775/RH.2021.09>.
- Koepfen, Hans, ed. *Preussisches Urkundenbuch. Politische Abteilung*, vol. 4: 1346–1351. Marburg/Lahn: N. G. Elwert Verlag, 1964.
- Krajniak, Radosław. “Dostojnicy i urzędnicy zakonu niemieckiego do 1525 r. Uwagi i uzupełnienia do spisów opracowanych przez Dietera Heckmanna.” *Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym* 60/4 (2021): 211–245. <http://dx.doi.org/10.12775/KLIO.2021.041>.
- Krajniak, Radosław. “Średniowieczni plebani kościoła parafialnego pod wezwaniem św. Mikołaja w Chełmży.” In *Parafie w średniowiecznych Prusach w czasach zakonu niemieckiego od XIII do XVI w.*, edited by Radosław Biskup and Andrzej Radziwiński, 141–154. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015.
- Krajniak, Radosław. *Duchowieństwo kapituły katedralnej w Chełmży do 1466 roku. Studium prozopograficzne*. Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne, 2013.
- Leighton, Gregory. Review of *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach (1310–1351). Studium prozopograficzne*, by Norbert Delestowicz. *Zapiski Historyczne* 87/4 (2022): 158–164. <http://dx.doi.org/10.15762/ZH.2022.42>
- Simson, Paul, ed. *Geschichte der Stadt Danzig*, vol. 4: *Urkunden bis 1626*. Danzig: A. W. Kafemann, 1918.
- Stephan, Joachim. “Die Handfesten des Kammeramtes Huntenau.” *Pruthenia. Pismo poświęcone Prusom i ludom bałtyjskim* 5 (2010): 201–249.

- Sumowski, Marcin. Review of *Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach (1310–1351). Studium prozopograficzne*, by Norbert Delestowicz. *Ordines Militares Colloquia Torunensia Historica. Yearbook for the Study of the Military Orders* 27 (2022): 319–321. <http://dx.doi.org/10.12775/OM.2022.014>.
- Wiśniewski, Jan. *Kościół i kaplice na terenie byłej diecezji pomezkańskiej 1243–1821* (1992), vol. 1. Elbląg: “Hosianum”, 1999.
- Woelky, Carl Peter, ed. *Urkundenbuch des Bisthums Culm*. Danzig: Commissionsverlag von Theodor Bertling, 1885.
- Woelky, Carl Peter and Hans Mendthal, eds. *Urkundenbuch des Bisthums Samland*, issue 1. Leipzig: Duncker & Humblot, 1891.
- Woelky, Carl Peter and Hans Mendthal, eds. *Urkundenbuch des Bisthums Samland*, issue 2. Leipzig: Duncker & Humblot, 1898.
- Woelky, Carl Peter and Johann Martin Saage, eds. *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands*, vol. 1: *Urkunden der Jahre 1231–1340*. Mainz: Franz Kirchheim, 1860.

